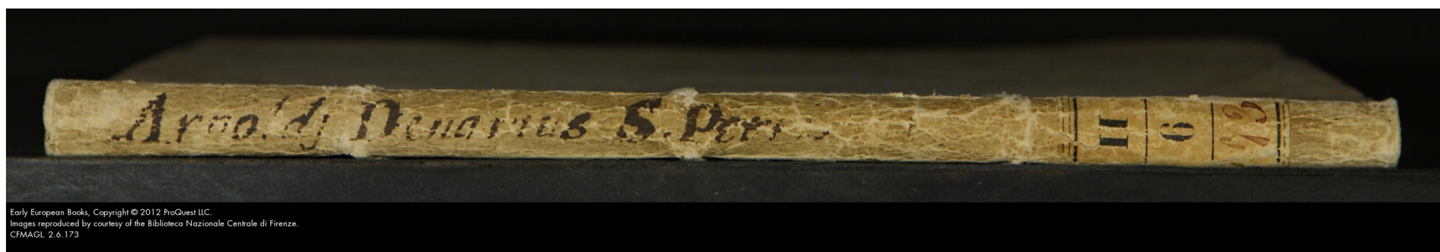
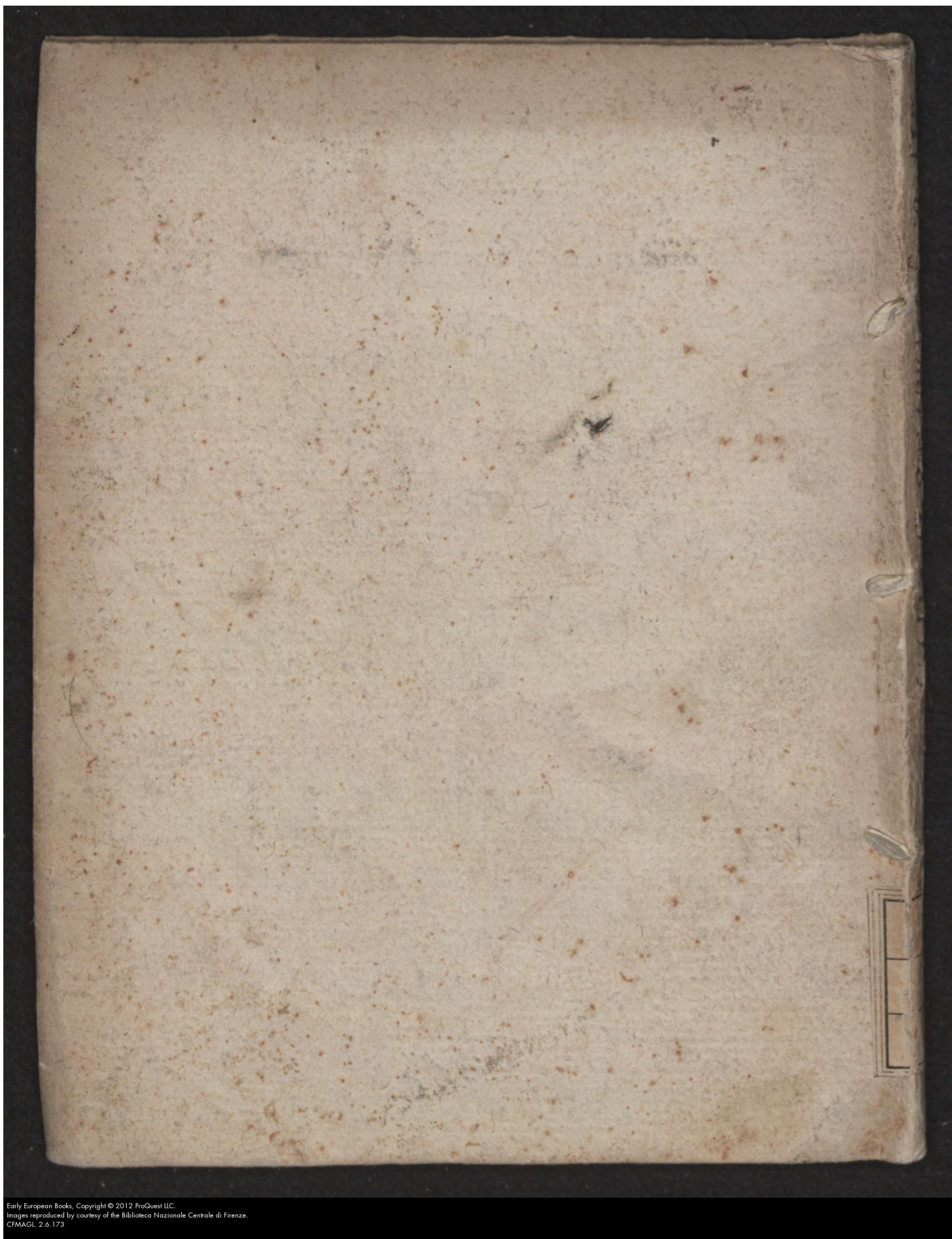
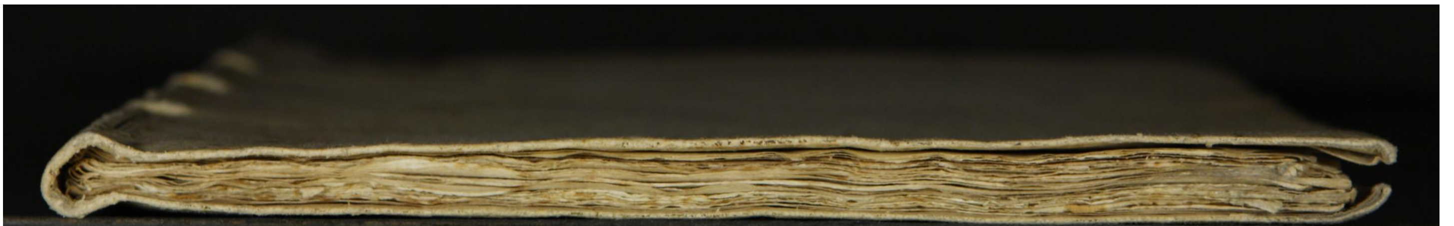
XXXI
ARN.
de Den.
S. PETR
1629

Arnoldi Denarius S. Petri
II
6

XXXI

ARN: ~~FABR~~ de

Den. S. PETR.

DENARIUS S. PETRI,

DISPUTATIONE
HISTORICO-THEOLOGICA
EXPOSITUS,
ET,
PRÆSIDE
JOHANNE FABRICIO,
SS. THEOL. PROF. PUBL.
H. T. DECANO,
CENSURÆ ATQUE INGENIIS ERUDITORUM
AD XIX. DECEMBR. A. S. M. DC. LXXIX.
PUBLICE COMMISSUS
AB
ANDREA ARNOLDO,
NORIMBERGENSI,
AUTORE.

ALTDORFI NORICORUM,
TYPIS JOH. HENRICI SCHÖNNERSTÆDT.

DEO

ET

MÆCENATIBVS

SVIS

CONSECRAT DICATQ;

ANDREAS ARNOLDVS.

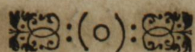
PRÆSIDIS
Ad Respondentem,
Diſputationis hujus Autorem,
EPISTOLA.

MI ARNOLDE. Ita te compello, non qvod mihi videris nullum mereri titulum, ſed qvia unica illa vox omnia, qvæ tibi lubens meritoq; dare poſſem, encomia complectitur. MEVM enim te fecit non cœcus aliqvis affectus, ſed ſingularis eruditionis & eximiæ virtutis tuæ

amor atq; æstimatio. Notum est omnibus in hoc nostro Athenæo viventibus, qvanta cura, qvanta industria, & qvanto ardore studia tractaveris. Nec verò præposterè ea aggressus es, aut temerè, uti facere solent Icari qvidam Theologici, altum Divinæ Sapientiæ cœlum petentes, anteqvam idoneas ad volandum alas à bonis necessariisq; Artibus ac Disciplinis acceperint; sed ita, ut primùm Literis elegantioribus, tum Philosophiæ partibus, deniq; Scientiæ rerum Divinarum te committeres. Nimirum propositum tibi fuit, morem gerere sano aureoq; præcepto Cornelii Martini, magni qvondam & Philologi, & Philosophi, & Theologi, qvod ita habet: * *Da operam Lingvis, da Philosophiæ & Historiæ, tam Sacræ qvàm prophanæ, & postea totum te studio Theologico involve.* Eandem studiorum rationem tenuerunt, qvi postea facti sunt magna Ecclesiæ lumina, Patres incluti, & Doctores incomparabiles, qvos S. Hieronymus † recenset, & hoc insigni ornat encomio: *Nescias, qvid in iis primum admirari debeas, eruditionem seculi,*

* *Analys.* Log. part. I. cap. XI.

† *Epist.* ad Magnum.

aut ſcientiam Scripturarum. Sed qvemadmodum hi ipſi, præter ſecularem eruditionem, animum purum & ſanctum ad Theologiam diſcendam attulere, rectisſimè credentes, Scientiam Sacram absqve eo inane ſpectrum eſſe, aut potius fœtidum cadaver; ita tu, o Optime, te ipſum ſemper exercuiſti ad pietatem, probitatem, modeſtiam, temperantiam & reliqvas Theologiæ alumnis neceſſarias virtutes, & omnem operam dediſti, ut non minùs bonus evaderes, qvàm doctus. Atqve ſic omninò decebat doctisſimi, nec in Germania tantùm, ſed Belgio etiam, Anglia, Gallia & Italia celeberrimi Parentis filium, & piisſimi meritisſimiq; Eccleſiæ Miniſtri, τοῦ μακαρίτου, nepotem. Macte hoc animo, ornatisſime ARNOLDE, hac ad ſolidam eruditionem nec fucatam probitatem contentione. Egregium utriusqve illius ſpecimen exhibet hæc tua Disſertatio, docta profectò & modeſta, atqve adeò grata lectu futura & Eruditis & Adverſariis. DEVS ter Opt. Max. tibi adſit porrò ac ſtudiis tuis, & iter tuum ſecundet, ejusq;

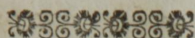
copio-

copiosissima usura, qvum reversus olim fueris, sive Ecclesiam sive Academiam, aut utramq;, reddat ditiorem. E Museo a. d. xv. Decembr. A. C. M D C LXXIX.

TVVS

ex animo

JO: FABRICIVS.

Q. F. F. Q. S.

SECTIO PRIOR.

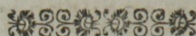
SVb initium cœpti noſtri, cui DEVM adeſſe cupimus, venit in mentem ea res, quam ſapientiſſimus ſcriptor Thuanus lib. CVI. non ſine quadam animadverſione refert: *Tum literatus Mendoza, Orator Hiſpanicus, meditatam orationem ſcholaſtico apparatu pronuntiavit, in ſeptem tractatus & unicum corollarium diſtinctam — Prudentiores riſu exceperunt, plures indignati.* Nemo verò quisquam nobis id vitio verterit, ſi noſtro negotio intenti, membra articulatim dividamus, remotiores aliquantò à divino illo perſuaſionis genere, quando oranda cauſſa non eſt. Hæc igitur ſtat ſententia; partiemur operam hanc bifariam, cujus prior ſectio, hiſtorica maximè, recenſebit ſingula, quæ ad Denarium S. Petri in Anglia attinent, additis ſtatim iis, quæ in Regnis terrisve aliis paria aut ſimilia evenerunt: Porro accedent cauſſæ, propter quas Illuſtriſſimi Principesque Viri obtulerunt ſe ſuaque Eccleſiæ; de Petri Romano itinere cura noſtra erit ultima. Age, aggredimur bono omine, quod ratio poſtulat.

CAP. I.

DE DENARIIS, & particulatim DE DENARIO S. PETRI IN ANGLIA.

I. §. NON *abs re fore arbitramur, initiò denariorum varietatem recenſere, ut omnia deinceps rectiùs ſibi conveniant.*

Commodiſſimè Varro lib. IV. de L. L. *Denarii, quod denos æris valebant.* Quantumvis enim denarius fuerit aliquando ſexdecim asſium, ut ſeſtertius aſſium quatuor; tamen à denus eſſe flexum non malè aſſeritur. Teſtium plus & abundè eſt. Feſtus: *Deni aſſes, ſinguli pondo libras efficiebant denarium, ab hoc ipſo dictum.* Plinius: *Argentum ſignatum eſt A. V.* DLXXXV. (alii ex Livio legunt CCCCLXXXIV. Budæus de Aſſe CCCCLXXIIX.) *& placuit denarius pro decem libris æris, quinarius pro quinq., ſeſtertius pro dupondio & ſemis-*

ſe. Plutarchus in vita Camilli: Ἀσσάριον γὰρ ἦν τὸ ἀργύριον, καὶ δεκάχαλκον οὕτως ἐκαλεῖτο δηνάριον. Fatentur Veteres omnes, bigatorum quadrigatorumque nomen accepiſſe denarios à bigis & quadrigis, prima illa nota cum charactere X. imò Tacitus de Morib. Vet. Germ. ſerratos his annumerat. Quæcunque verò de denario dici poſſunt, comprehendiſſe videtur eruditiſſimus Joh. Gravius, Aſtronomiæ Profeſſor Oxonienſis, libello planè docto, & ſcripto Anglice *, de quo illud Ciceronis dixeris; eſt quidem non magnus, verùm aureolus, cujus titulum nuncupavit Diſcurſum de Pede Romano & Denario, duobus veluti principiis menſurarum ponderumque apud Veteres. Sic ſe res habet; duplici, ait, ratione denarius, perinde ac drachma Græcorum, conſiderari poteſt; ſive, ut eſt pondus, ſive, ut nummus eſt: Ponderis gravitas notanda; pretium in civilibus obſervari meretur. Audite, quæ ad Rempublicam apprimè pertinent, ex Plinio †: *Poſtea Hannibale urgente, Q. Fabio Maximo Dictatore, aſſes unciales facti: placuitq; denarium XVI. aſſibus permutari, quinarium octonis, ſeſtertium quaternis: Ita Reſpublica dimidium lucrata eſt. In militari tamen ſtipendio ſemper denarius pro X. aſſibus datus. — Mox lege Papiria ſemiunciales aſſes facti. Livius Druſus in Tribunatu plebis octavam partem æris argento admiſcuit.* Denarios Conſulares, præcipuè Conſulum poſt bellum Punicum II. & Cæſareos, ponderum illa principia, præterire jubet neceſſitas. Hoc addendum eſt, non minus numerum XVI. quam X. repertu dari in quibusdam talibus nummis; ſed intra hos terminos continuiſſe ſe denarium non dubitant Eruditi, quando nec nummus extat in contrarium, nec autoritas ſcriptoris priſci aliud ſuadet. De drachma Attica, quæ ejusdem pretii eſt cum denario, ſi Plinium * ſequimur, argumenta petere non licet, ut XII. aſſes denarii evincas, quod ſingularis doctrinæ, maximique ingenii Vir, H. Savilius ſub finem Taciti oſtendit. Primis temporibus Germanici denarii pretium ſtetiſſe ad rationem denarii Romani, cenſet V. Cl. Paulus Hachenbergius, Germ. Mediæ, Diſſert. X. De Judæorum magiſtris conſtat, eandem vocem & ipſos adhibuiſſe; ſic Moſes Gerundenſis, in Exodum: Chaldæus II. Regg. V, 5. Elias Levita in Thisbite, voce דינר, Cohen de Lara in עיר דויד ſive, de Convenientia Vocabb. Rabb. cum Græcis. Denarium confert cum זוז vel זוזא in Lexic. Talmud. Buxtorfius †, quarta parte Sicli Sacri, quæ quidem moneta argentea eſt; nam aurea, דינר זהב, æquè ac aureus Romanus XXV.

dena-

* *A Discourſe of the Romane Foot and Denarius.*

† *Lib. 33. cap. 3.*

* *Lib. 21. cap. 24.*

† *Voc.* דנר

denariûm, valet XXV. argenteos. Metzia f.44,2. דינר של כסף אחד מעשרין וחמשה בדינר של זהב, *denarius argenteus erat una vigesima quinta denarii aurei.* Nec aliter R. Salomon in Bava Kama, cap. IV. ab init. & glossa in Cherithuth cap. II. quam citat Lightfoot ad Matth. XX, 2. Arabes etiam argenteæ monetæ nomen دينار *dinar* imposuerunt, Salmasio, de Usuris, & Raphelengio, in Lex. Arab. testibus, quæ Rabbinis דינר ערבאי vocatur, Bechor. f.49,2. Hanc, cum laudatus Gravius definire vereatur, peritissimus talium rerum, meritò silemus, & eidem accedimus, statuenti, non carere veri specie, Judæis scriptoribus Romanum denarium in animo fuisse. Tandem labantibus, aut collapsis jam Imperii rebus, denarius cum nomine corruptus est. Meursius in Glossar. Græcobarbaro: *Postea* δηνέριον *dixerunt, ævo corruptiore, & generaliter, pro quavis pecunia.* Glossæ: δηνάρια, *biniones.* δηνάριον, *sestertium.* δηνάριον λευκὸν, *asprum.* Præclarè * Scaliger: *Ultimis temporibus denarii pro exigua stipe usurpati sunt, ut hodie in Gallia. Imperator Aurelianus: Philippeos minutulos quinquagenos, æris denarios centum. Eos Vopiscus in Bonoso sestertios æris vocat.*

* De Re Numm.

2. §. *Notior erit denarius noster, qualis sit, pluribus notatus vocabulis idem declarantibus, nominibusq; illis, quibus insignem eum fecit legum Regumq; autoritas.*

Sermone Anglico, vetustate antiquissimo, appellatur *Heorthpening*, lege IV. Edgari Regis, apud Gulielmum Lambardum in Archæonomia, sive, de priscis Anglorum Legibus; & cap. V. legg. Regis ejusdem, ex recensione Joh. Bromtoni †, *Heordpeni*, quasi Germanicè *Herd - pfenning* dixeris, *denarius in domos singulas impositus.* Concilium Ænhamense Generale A. C. M.IX. can. II. * *Romfeoh*, id est, census Romæ debitus (comodiùs autem Whelocus; nummus Romanus, quod vox *debitus* Romefeoh desit) nec non lex IX. Canuti Regis, Lambardi & Spelmanni locis citatis, nisi quod Bromtonus cap. XII. Constitutionum illarum legat, *Romfeth*, significatu eodem; & alibi, *Romescot*, tributum Romanum. S. Edwardi R. & Confessoris lex XI. inscribitur: *De Denario S. Petri, quod Anglicè dicitur, Romescot.* Sic priscus Spelmanni codex † (Hovedeni consentaneus) olim aliquando exaratus, cùm additiones illæ, quæ in Lambardo deprehenduntur, nondum innotuerunt. Ranulphus

† In Chron.
* Spelman. Tom. I. Concil.
† Tom. I. Concil.

Cestrensis*: *Denarius ex singulis domibus, diu ab Anglis* Romescot, *Latinè verò* Denarius Petri *vocabatur.* Optimè vocē explicat D. Joh. Cowell in Interprete suo, sive, Libro de Significatione verborum, quē scripsit Anglicè†: Romescot* *componitur* ex Rome & Scot, *quod idem est, ac tributum Romæ debitum.* Similiter: Peterpence† (*Denarius S. Petri*) *alio nomine lingua Saxonica exprimitur* per Romefeoh. Monumentum veteris linguæ Gallicæ, lex XIIX. Gulielmi, primi Regis Anglorum, de denariis S. Petri, seu Vectigali Romano habet, *le dener seint Pere*, denarius S. Petri, quod præter Jo. Seldenum, in Notis ad Eadmerum, servavit deditque Rogerus Twysden, altera editione Lambardi. Henr. de Knyghton*, Canonicus Leycestrensis, de Eventibus Angliæ, denario nomen dat *Denariati S. Petri.* Rem omnem brevi verbo complectitur Guil. Somnerus†: Denarius S. Petri, *Romescot, Romepeny, Romefeoh, Harth-peny.* Et rursum: *Romepeny**, *Romescot, Rome-scoth, vulgò Peter-pence.* Dignum memoratu est, quod animadvertit Ant. Dadinus Alteserra†, vectigal Romanum, sive Romscot, posteriorem ætatem denarium S. Petri vocasse, firmatque epistola Optimatum Angliæ* ad Innocentium IV. *Esse quidem non potest immemor mater illa illius gratitudinis, quam ei à longè retroactis temporibus Regnum Anglicanum impendit, concedendo eidem ad exaltationem & conservationem majorem, subsidium decens, & non modicè fructuosum, ut per hoc inter ecclesiam ipsam, & regnum prædictum fœdus dilectionis firmius iniretur*, quod quidem subsidium processu temporis B. Petri Denarius extiterit nuncupatum.

*Lib. 5. cap. 24.
†Interpreter, or Booke, containing the Signification of words.
* Voce Romescot.
† Voce Peterpence.
* Lib. 2. cap. 4.
† In Gloss. ad Histor. Angl. scriptor. X. verbo Eleemosina R.
* Voce Rūpeny.
† Dissert. Jur. Can. Lib. 3. c. 12.
* Ap. Mat. Paris. An. 1245.

3. §. *Cœpit autem Occidentalium Saxonum Rege* Ina *autore solvi pecunia hæc, quem, in regno suo pari & animo & affectu Merciorum Rex* Offa *secutus est, tandemq; uberiorem fecit* Æthelvvolphus.

Monarchæ Saxoniæ nomen sibi vendicavit Ina, in charta illa, qua Heanio, Abbati Abbendonensi, terras suas restituit. Extant argumenta pietatis ipsius longè plurima in Monastico Angl. Tom. I. cujus autor ex præfatione operis noscitur, *Vir egregius, Rogerus Dodsworthius, Eboracensis, qui vetustissimas pietatis memorias, in latibulis dormitantes, suscitavit.* Celeberrimam etiam Inæ Regis eleemosynam ex Ranulpho Cestrensi Lib. V. cap. XXIV. refert

fert ad A. C. DCCXXV. doctus Eques ac imprimis eruditus, Henr. Spelmannus *: *Rex Ine* (inquit Cestrensis) *commendato regno suo West-Saxoniæ, Ethelardo cognato suo, Romam profectus est. Qui primus omnium Regum denarium ex singulis domibus regni sui, B. Petro fertur concessisse.* Idem sentit Matthæus Westmonasteriensis, nisi, quod ei de anno vigesimo septimo illius sæculi sermo sit. *Ina Rex*, ait, *fælix & potens, Æthelbardo cognato suo regnum suum relinquens, Romam petiit, ut pro Regno temporali commutaret æternum. Quò cùm pervenisset, fecit in civitate* domum, *consensu & voluntate Gregorii Papæ (II.), quam* scholam *appellari fecit. Ad quam Reges Angliæ, & genus Regium cum Episcopis, presbyteris & clericis, in doctrina & fide Catholica erudiendi venirent; ne quid in Ecclesia Anglicana sinistrum, aut catholicæ unitati contrarium, doceretur, & sic in fide stabili roborati ad propria remearent.— Fecit propterea, juxta* domum *præfatam*, ecclesiam *in honorem Beatæ Virginis Mariæ fabricari, in qua Anglis Romam advenientibus, divina celebrarentur mysteria; & in qua possent, si quem ex Anglis Romæ mori contingeret, sepeliri. Et hæc omnia, ut perpetuæ firmitatis robur obtinerent, statutum est, generali decreto, per totum regnum Occidentalium Saxonum, in quo prædictus Ina regnabat, ut singulis familiis denarius unus, qui Anglicè* Romescot *appellatur, Beato Petro & Ecclesiæ Romanæ mitteretur; ut Angli ibidem commorantes vitale subsidium inde haberent.* Cum his concordant Seldenus ad Eadmerum, & autor Glossarii, sub finem Archæonomiæ Lambardi; licet hic Inæ Romanum iter in annum humanæ salutis DCCXX. collocet. Quicquid hujus sit, ferendi tandem sunt hi scriptores; illud verò maximam admirationem movet animo, & Annalium fidem superat, quando iter cum donatione Inæ Baronius A. C. DCCXL. denarrat. Regnum suscepit Inas A. C. DCLXXXIX. functus vita est A. C. DCCXXVII. si annos spectemus, præpositos legibus ejus apud Lambardum. Imò, salva sunt omnia, humani quid passum esse Cardinalem, si qua fides adhibenda (quæ certè maxima est) pervetustæ Chronologiæ Saxonicæ, quam Abrahamus Whelocus Historiæ Bedæ subjunxit. *Anno* DCCXXVIII. *Hic Ina Romam adiit, ibiq; spiritum efflavit.* In eodem errore versatur Scoglius Hist. Ecclesiæ Lib. IX. A. DCCXL. qui Baronii vestigia persequitur, & labitur, dum ipsum audit. Deinde, hoc quoque à veritate longè aversum est, vel Offam Regem A. DCCXL. liberalitatem suam erga

* *Tom. I. Concil.*

Romanum Pontificem exercuisse, repugnante MS. Codice Cicestrensis Ecclesiæ; suscepisse enim testatur Regem hanc peregrinationem Romani itineris A. DCCXCIII. cujus rationem reddit Hist. * Jornalensis (vel potius Jervalensis) MS. Vehementer doluit Offa, postquam nefariè sustulisset è medio Orientalium Anglorum Regem Ethelbertum A. DCCXCIII. ceu perhibent Westmonasterius & Fasti; Chronologia verò laudata A. DCCXCII. Quare Romam festinavit, enixè cupiens reconciliari Deo. Jam nullum est dubium, seriùs hæc evenisse, quàm vulgaris fert opinio, & parum interesse, cui lubeat subscribere sententiæ, vel Spelmanni †, quæ donationi A. DCCXCIII. assignat, vel Codici Cicestrensi. Titubatum quid etiam esset in Joh. Bromtoni Chronico, si non ex aliorum potiùs mente, quàm sua fuisset locutus. *Dicitur communiter* (Offa) *illum censum, qui Romepeny, sive Peterspeny vocatur, Deo & B. Petro, & Domino Papæ, qui tunc fuerat, & successoribus suis, primò contulit pro perpetuo atq; dedit.* Age, mitior adhuc superest interpretatio, quam Spelmannus * suppeditat, de primo videlicet Rege Merciorum. Rectissimè autor vitæ Offæ: *Scholam Anglorum Offa, quæ tunc Romæ floruit, ingressus, dedit ibi ex regali munificentia ad sustentationem gentis regni sui illuc venientis, singulos argenteos, de familiis singulis, omnibus imposterum diebus, singulis annis.* Et brevi post: *Ipsum annuum reditum Romanæ Ecclesiæ, pro redemtione animæ suæ contulit, ad sustentationem videlicet scholæ memoratæ, propter Anglorum rudium, & illuc peregrinantium, eruditionem.* Nisi hic fallit animus, aut parum prospiciunt oculi, quod Jornalensis historia enarrat de reditu, statuto Petri vicario, Romanæ urbis Pontifici, id perbenè autor vitæ Offæ de Schola Anglorum exponit. Nec prætermittendum est, Matthæo Parisiensi addidisse Wilhelmum Watlium MS. laudatum non una vice Spelmanno; quantumvis in præfatione ad Lectorem profiteatur, vitas hasce inter Matthæi opera, nec à Lelando Baleo, Pitsæóve numerari; eas tamen quod arbitretur aut à Matthæo scriptas, aut politas saltim, genium, stilum, manumque sibi persuadere. *Saltim, ait, si non ut suæ, tamen inter sua à semetipsò Ecclesiæ Sanct-Albensi aliquando donabantur.* Memoria insuper & laude dignissimus est Rex Angliæ Æthelwolphus, qui Romam abiit, & Bromtono † teste, *contulit Deo & B. Petro singulis annis de qualibet domo totius Angliæ unum denarium, qui hodiè Denarius* S. Pe-

* Apud Spelm T. I. A. 793.

† Tom. I. Concil.

* Loco eod.

† In Chron.

S. Petri vulgariter appellatur, & ipsemet ob devotionem, quam erga Deum gesserat, primum denarium obtulit pura mente; postea nihilominus singulis annis trecenta talenta Ecclesiæ Romanæ contulit, videlicet ad luminaria S. Pauli C. & ad usus summi Pontificis C. Augmentum istud Asser Menevensis quoque celebrat. *Romæ omni anno magnam pro anima sua pecuniam, id est, CCC. mancussas* (Malmesburiensis marcas, Rogerus de Hoveden manculas appellat) *portare præcepit, quæ taliter dividerentur: scilicet C. mancussas in honorem S. Petri, specialiter ad emendum oleum, quo impleantur omnia luminaria illius Apostolicæ Ecclesiæ in vespera Paschæ: & æqualiter in galli cantu; & C. mancussas in honorem S. Pauli eadem conditione ad comparandum oleum in Ecclesia S. Pauli Apostoli ad implenda luminaria in vespera Paschæ, & in galli cantu, C. quoq; mancussas universali Papæ Apostolico.* Pretium mancussæ indicat Glossarium Archæonomiæ: Mancusa, & Marca. *Saxonicè* Mancus and Mearc, *nummus, argenteos triginta valens denarios.*

4. §. *Solvere denarium imperavit Inas domesticatim; Offa, de familiis singulis. Nec usque adeò verum est, quod sibi persuasit Bertoldus Constantiensis, omnem Anglorum terram vectigalem fuisse Pontifici.*

Concessisse Inam ex singulis domibus regni sui denarium S. Petro Ranulphus Cestrensis* autor est, quod Matthæus Westmonasteriensis de singulis familiis intelligit. Regis Offæ vita ostendit abunde, *dedisse eum singulos argenteos de familiis singulis — quibus videlicet sors tantum contulit extra domos in pascuis, ut triginta argenteorum pretium excederet.* Omnia si exactiùs scire velimus, jubet necessitas, ponere ante oculos amplitudinem Regni illius. *Dominabatur autem Rex Offa magnus* (verba sunt vitæ scriptoris) *in viginti tribus provinciis, quas Angli shiras appellant. Hoc autem per totam suam ditionem teneri in perpetuum constituit.* Vocis originem deducit Glossator Archæon. à *shyran*, quod partiri significat, & Camdenus in Britannia convenienter admodum *shiram* per Comitatum exponit, qui iterum in Centurias & Decimas dividebatur. Ita Alvredus Angliam in Satrapias, Centurias & Decurias, ubi cum Guntruno Daco fœdus iniit, partitus est. Sequuntur provinciæ Regis Offæ. *Dominabatur in Herefordensi, in provinciis Wigorniensi & Glo-*

* *Loc. cit.*

& Glovernienſi, in Warwicenſi, Ceſtrenſi, Staffordenſi, Scropesbirienſi, & Deberienſi. In Legreceſtria. In Lincolnienſi. In Northamtonenſi, Oxonienſi, Buckingehamenſi, Bedefordenſi, Huntendunenſi, Cantebrigenſi, & dimidia Hertfordenſi. In provinciis Eſſexiæ & Middleſexiæ, & dimidia Hertfordenſi. In Nortfolc & Suffolc. Dominabatur etiam * *Snotingenſi provinciæ — Ex his omnibus provinciis dedit Rex Offa Denarium Beati Petri. Eo tamen retento & collato poſt receptionem, beato Albano per totam ejusdem martyris terram.* Ea eſt omnis Hertfordienſis provincia, in qua ſita eſt eccleſia dicta. Sed ab Apoſtolica conſuetudine, & reditu, qui Romſcot dicitur, neq; Rex, neque Archiepiſcopus, vel Epiſcopus, vel Prior, aut quilibet de regno, vel in regno, immunis eſt; omnes ſolvant neceſſum eſt, quod in ipſa Offæ vita legitur, nec ab hac ſententia Matth. Weſtmonaſterienſi † diſſentiente. Huc reſpicit Edgari lex IV. *De denario in domus ſingulas impoſito*, & Boni Regis Edovardi lex X. *Omnis, qui habuerit XXX. denariatus vivæ pecuniæ, in domo ſua, de ſuo proprio (Anglorum lege) dabit denarium S. Petri: Et lege Danorum dimidiam marcam.* Hanc repetiit Willielmus Conqueſtor, Edovardi cognatus, lege XVIII. *Liber homo, qui habuerit averia* (bona) *campeſtria XXX. denariis æſtimanda, dabit denarium S. Petri. — Burgenſis* (civis, qui habitat in oppido; nam rarò *burgenſis* dicitur ille, qui burgum vel caſtrum incolit, ut civi opponatur, ita judicante Viro Clariſſimo G. J. Voſſio de Vitiis Serm. Lat. Lib. II. cap. III. Sic Burgundiones, quos Plinius Lib. IV. cap. XIV. quinq; enumerans Germaniæ populos, Vindelicorum partem facit, nomen adepti eſſe creduntur à burgis, locisq; munitis, quæ in limitibus extruerent) *qui de propriis catallis* (bonis ſuis & poſſeſſionibus, Cowellio * interprete) *habet id, quod dimidia marca æſtimandum eſt, det denarium S. Petri. Qui in lege Danorum eſt liber homo, & habet averia campeſtria, quæ dimidia marca in argento æſtimantur, debet dare denarium S. Petro.* Verùm, rapit in admirationem, quod Bertoldus Conſtantienſis, temerè auſus ſit affirmare in Append. ad Hermannum Contractum, ſub anno MLXXXIV. Gvilielmum Victorem *totam terram Anglorum Romano Pontifici tributariam feciſſe, nec aliquem in ſua poteſtate aliquid emere aut vendere permiſiſſe, quem Apoſtolicæ ſedi inobedientem deprehenderet.* Fallit planè & fallitur, exclamat magnus Seldenus †; & illius ævi res apud Anglos geſtæ manifeſtiſſimè reluctantur.

* *Notinghamenſi.*

† *A. 794.*

* *Voce Catalls, catalla.*

† *In Not. ad Eadmerũ.*

5. §

5. §. *Solutioni etiam dies dicta est, legeq; animadversum in eos, qui definito tempore nomen suum non explicarent.*

Denarius in domus singulas impositus (Edgari lex est quarta) *ante festum divi Petri redditor, qui tum non solverit, denarium illum, ac alios praeterea XXX. ad Romam comportato, certaq; literarum testificatione domum rediens se eò detulisse confirmato, ac Regi deniq; CXX. solidos numerato. Si quis secundo non dederit, denarium illum ac praeterea ter denos Romam deferat, Regiq; postquam redierit, CC. solidos dependito: Sin tertio deliquerit, rebus suis omnibus exuitor.* Ipsam legem hanc Bromtonus *, quae ei quinta est, eodem sensu servavit integram. Petri festum Spelmannus †, ratione desumta ex ipsa Offae institutione, contendit esse festum S. Petri ad Vincula, quo nummus iste fuerit persolvendus, ut memoria haberetur diei inventionis reliquiarum S. Albani, in eadem festivitate contingentis. Aliter nonnihil se habet Canuti lex IX. * *Nummus Romae debitus ad festum divi Petri redditor: qui tum non solverit, Episcopo denarium illum, aliosq; praeterea ter denos numerato, ac Regi eo nomine ducenos dato & viginti solidos.* Sed Bromtonus, in illarum Canuti legum recensione, triginta tantùm solidos Regi numerandos esse perhibet. Edovardus † solicitè magis tempus exprimit: *Iste denarius debet summoniri in solennitate Apostolorū Petri & Pauli, & colligi ad festivitatem, quae dicitur ad Vincula, ita, ut ultra illum diem non detineatur. Si quispiam detinuerit, ad justitiam Regis* (id est, Justitiariū, antiqua vocis appellatione, cui à Rege data potestas sententiam ferendi) *clamor deferatur, quoniam denarius hic regis eleemosyna est; justitia verò faciat denarium reddere & forisfacturam* (multam delinquentium) *Episcopi & Regis.* Succedit ultimò Gvilielmus, primus Rex Angliae, sanciens lege XX. ut, *qui negaverit Denarium S. Petri, eum pendat per justitiam S. Ecclesiae, & XXX. denarios forisfacturae. Et, si de ea re est implacitatus* (accusatus) *per justitiam Regis forisfaciat Episcopo XXX. denarios, & Regi XL. solidos.* Legum Ecclesiasticarum Edovardi Senioris & Guthurni RR. cap. VI. *Dacus, si debitum Romae nummum retinuerit, legis violatae poenam subito, Anglus multa afficitor.*

* *In Chron.*
† *Tom. 1. Concil. A. 794.*
* *In Archaeon. Lambardi.*
† *Leg. 2. in Archaeon.*

6. §. *Illa cura conficiendorum denariorum Archidiaconis, cuiq; in sua dioecesi, fuit commissa; donec coepit negligentior esse illorum opera, & Pontifex Quaestorem in Angliam amandavit, qui pecuniam cogeret.*

Vti nec ad Episcopos pertinet census Angliæ, ita, nec agebant eum invito, vel, non jubente Pontifice. In veteri jam ecclesia, gravissimo apud Venetos quondam Theologo, Paulo Sarpio, teste, Diaconi oblationes & fructus, qui redibant ad ecclesiam, etiam ex bonis stabilibus, curabant, juvantibus eos Subdiaconis, aliisque Oeconomis: Denarius autem Archidiaconorum fidei committebatur, ideò, ne occasione hujus collectæ graves essent ecclesiis, eos monuit Alexander III. cap. ea quæ. De Censibus. *Cùm autem propter B. Petri visitationem, denariorum collectam per Archidiaconatus vestros feceritis, ecclesias vel paræcias non gravetis.* Deinde verò negligentius rem Romanam curantibus Archidiaconis, missum esse collectorem à Pontifice certum est, quo officio Polydorus Virgilius, postea Wellensis Archidiaconus, functus est, ipse sui testis lib. IV. Histor. Angl. *Nummos illos argenteos, vulgò Denarios Petri, Pontificius Quæstor, quem non inscienter collectorem nuncupant, exigit: nos hanc olim quæsturam aliquot per annos gessimus, ejusq; muneris obeundi caussa primùm in Angliam venimus.*

7. §. ***Dicendum, quod res est; differt S. Petri Denarius à denario ecclesiæ; & liquet, aliud quoddam argenti genus fuisse Romam missum, pro juvandis, & Romæ, & Hierosolymis, pauperibus.***

Legum Ethelredi * singularis est ea, quæ inscribitur de denario S. Ecclesiæ dando & Decimatione thaynorum. *Constituerunt* (Rex & Sapientes ejus apud *Habam*) *ut detur de omni caruca denarius vel denarium valens, & omnis, qui familiam habet, efficiat, ut omnis Hirmannus suus det unum denarium. Quod si non habeat, det dominus ejus pro eo; & omnis thaynus decimet totum quicquid habet.* Multùm huc facit can. X. Concilii Ænhamensis Generalis †, qui temporis expresè meminit, diversi penitus ab illo, quod definitū est solutioni Denarii Petri. *Jura Deo debita, unusquisq; annuatim rectè pendito: aratri scil. eleemosynam XV. nocte à Paschate.* Veterum ritu Germanorum, Sueo-Gothorum, aliorumque, non dierum numerum, sed noctium computantium. Noctem XV. Lambardus leg. IIX. Canuti, vertit diem decimum quintum, quo eleemosynæ pro aratris, Deo pro aratione & semente solvendæ. Restant determinandi Hirmannus & thaynus, præeunte Somnero in Glossario *: *Hirmannus, vel Hiremannus, idem est, quod vasallus, cliens, fidelis, subditus.* Thaynorum

* *Apud Bromton. in Chron.*

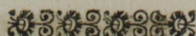
† *Spelm. Tom. 1. A. 1009.*

* *Ad X. Scriptor. Hist. Angl.*

rum autem, si licet eundem sequi, duo olim fuerunt genera, quorum aliqui ecclesiastici, aliqui sæculares; & hi etiam duplicis ordinis: Majores, qui Comitibus gradu proximi, quos Thainos Regis appellant, nos hodiè Barones Regis. Item, minores, scilicet Barones & Nobiles, nonnunquam Liberi Tenentes & Thaini simpliciter; proinde in lege Ethelredi non sine caussa additur, *omnis thaynus*. Eruditè autor Glossarii Archæonomiæ: *Thani appellatione* viri *interdum* nobiles, *interdum* liberæ conditionis homines, *interdum* magistratus, *atq; sæpenumero* ministri *notantur. Atq; hinc est, quod coronatæ plumæ insignia principis, Saxonicis vocibus titulum præferant*, Ic dien, *sed corruptè (pace fetialium dixerim) pro* Ic then, *quod idem sonat atq;* Ic thegn, *i. e. ego famulus & minister sum*: Heres *namq; (ut inquit Apostolus Gal. IV, 1.)* dum puer est, nihil differt à servo. Denique tanta est inter Denarium Petri, & eleemosynam Alvredi distantia, quanta potest esse maxima. Regis hujus aliquando studiorum dux & moderator, inde Archiepiscopus Cantuariensis, Plegmundus, stipem emendicavit ab hominibus piis; ea re verò factum est, ut pecuniam satis grandem cogeret, quam Rex cum magna thesauri sui parte Romam misit per Athelmum, Wintoniensem Episcopum, ut pro arbitrio Papæ, partim Hierosolymis, partim Romæ in egenorum inopia sublevanda impenderetur, pro testimonio dicente Landauensi Episcopo, Fr. Godwino†, & longè ante eum Matth. Westmonasteriensi, A. DCCCLXXXIX. Non aliter, egregio pietatis exemplo, præcessit Alvredum Carolus M. de quo Eginartus in ejus vita. *Circa pauperes sustentandos & gratuitam liberalitatem, quam Græci eleemosynam vocant, devotissimus, quam non in patria sua solùm, & in suo regno facere curavit, verùm trans maria, in Syriam & Ægyptum, atq; Africam, Hierosolymas, Alexandriam atq; Carthaginem, ubi Christianos in paupertate vivere compererat, penuriæ eorum compatiens, pecuniam mittere solebat.* Ita omninò se res habet, & hodienum in tota Italia, tempore Quadrag. per ecclesias colligitur eleemosyna pro pauperibus Christianis in Turcia, Concionatoris accedente cohortatione.

† *Comment. de Præsul. Angliæ.*

8 §. *Ipse S. Petri Denarius nummus est argenteus, datus à Britanniæ, sive Angliæ Regibus, eorumq; successoribus, B. Petro & scholæ Anglorum Romæ, solo pietatis, non alio respectu.*

Duo hic maximè agenda sunt: Alterum est, exponere, quanti denarius fuerit antiquis illis temporibus; alterum, in stipem Anglos eum erogasse, nec tributi nomine pependisse Pontifici. Ethelredo superstite, sæculo nimirum XI. valebat denarius vigesimam unciæ argenti partem, quod Gravius in libro, quem scripsit de Denario, demonstrat, veteres Ethelredi denarios ad bilancem exigens. Autor Glossarii ad Archæonomiam Lambardi: *Libra his primis temporibus XLIIX. solidos valebat argenteos: solidus verò, qui est apud nos pars libræ vigesima, denarios per id temporis continebat quinq; , nunc duodecim. Atq; ita fit, ut libra ex CCXL. denariis constaret: quemadmodum etiam nunc constat. At tum quidem CCXL. denarii pondo unum gravitate exæquabant, id quod nunc DCCXX. denarii, vix, aut omninò non assequuntur. Hujus autem rei monimenta certa extant, in denariis argenteis tempestate* Ethelredi *Regis excusis.* Sic est profectò, & prisci magis vix repertu dantur. Isthæc nummi ratio perduravit ad Eduardum, cujus statutum XXXI. hoc loco maximi est ponderis. *Per ordinationes totius regni Angliæ denarius Angliæ, qui vocatur sterlingus, rotundus, sine tonsura, ponderabit XXXII. grana frumenti in medio spicæ, & XX. denarii faciunt unciam, & XII. unciæ faciunt libram.* Sic igitur, imposito calculo, *denarius unius libræ argenti pars est quadragesima & ducentesima.* Romano denario quantum decesserit, ante commonstravimus: Idem etiam fatum mansit, temporum injuria, Britanniæ nummum, quam rem accuratissima Gravii diligentia annotavit. Regni habenas moderante Eduardo III. uncia argenti XXVI. præbuit denarios; Henrico verò VI. jam XXXII. Postea, Rege Eduardo IV. denarius unciæ pars XL. extitit; Rege Henrico IIX. pars XLV. Tandem Elisabethæ anno secundo, LX. tales nummi unius erant unciæ, quibus duo adhuc, eadem regnante, paulo post accesserunt. Ita factum est, ut Ethelredi denarius posteriores istos pondere suo ter superaret. Pergamus, atque insequamur longius inceptum hoc, quandoquidem explicatam exploratamque habemus rationem donationis Inæ Offæque Regum; &, ne quid porro desit, autorem Vitæ Regis Offæ denuò loquentem introducere constituimus: *Idcirco beati Petri Denarius appellatur* (ille argenteus) *quia sæpe dictus Rex Offa die S. Petri, qui dicitur ad Vincula, ipsum martyrem* (S. Albanum) *ipso die meruit celitus invenire, & ipsum annuum reditum ipso die Romanæ ecclesiæ pro redem-*

redemtione animæ suæ contulit ad sustentationẽ videlicet scholæ memoratæ propter Anglorum rudium, & illuc peregrinantium eruditionem. Hinc præclarè dixit Whelocus*: *Inas & Offa Reges Sax. insidem Petri, hoc est, cultum Christi θεανθρώπου Romæ alendam eleemosynam suam impendebant.* Non mora, reddendum est veritati nomen suum, & ex Chronologiæ Saxonicæ vetustate eruenda eleemosynæ appellatio, qua Denarius Petri venit. A. DCCCLXXXVII. *Ethelhelmus Comes, Occidentalium Saxonum & Alfredi Regis* Eleemosynam *Romam adduxit.* Eodem planè modo singula enumerat Asser Menevensis, qui hoc tempore floruit, Aluredo intimus & à consiliis. Dignissima verò sunt laudis adnotamentis, quæ ad hunc locum Spelmannus † observavit, Menevensem locutum esse de Denario S. Petri. *Nota*, ait, *eum nummum hunc non tributum appellare (ut Polydorus & Romani alii)* sed eleemosynam; *beatum Apostolum secutus, qui Corinthiorum similem, λογίαν vocat, & τὴν χάριν*, collectam *scilicet atq;* gratiam *sive* liberalitatem. Rursus Chronologia Saxonica (solent quippe meliora copia sua placere) A. DCCCLXXXIIX. *Hoc anno Becca Comes, Occidentalium Saxonum & Alfredi Regis* Eleemosynas *Romam adduxit.* Et A. DCCCXC. *Hoc anno Beornhelmus Abbas Occidentalium Saxonum & Regis Alfredi* Eleemosynas *Romam adduxit.* In lege II. Regis Edmundi nummus eleemosynarum audit denarius; hæc lex est: *Christianus quisq; — nummum elemosinarum illum,* (ælmesfeoh) *religiosè pendito, qui non solverit, anathema esto.* Canutus Rex, referente Bromtono*, *anno regni sui ultimo Romam adivit, & larga dona B. Petro dedit, & elemosinam, quæ vocatur Romescot, quam antecessores sui ecclesiæ Romanæ dederant, perhenniter assignavit.* Edovardus Confessor, lege X. de Romscot: *Denarius hic Regis eleemosyna est.* Ipsam legem penè ad verbum etiam recitat Henr. de Knyghton †, eleemosynam disertè vocans. Maxima veritatis vis est; expressit aliqua Alexandro Papæ II. quæ usquequaq; aliena à nostris non sunt, quamvis parvam lucem atra nox sequatur; fragmentum dedit Cardinalis Baronius * literarum Pontif. ad Gvillelmum Angliæ Regem, ex libro Censuum Romanæ ecclesiæ, quem extare perhibet in Bibliotheca Vaticana. *Alexander Gvillelmo Regi Anglorum. — Nam, ut bene nosti, donec Angli fideles erant,* piæ devotionis respectu *ad cognitionem religionis annuam pensionem Apostolicæ sedi exhibebant, ex qua pars Romano Pontifici, pars Ecclesiæ*

**In præfat. ad Archæon. Lamb.*

† Tom. 1. Concil. A. 887.

**In Chron.*

† Lib. 2. de Event. Angl.

** An Chr. 1068. num. 1.*

S. Mariæ, quæ vocatur schola Anglorum, in usum fratrum deferebatur. Ipsi Pontifices operam dabant, ut denarius bona Principis gratia colligeretur; ideò Gregorius VII. † eidem Guillelmo Regi commendavit res D. Petri: *Rebus verò S. Petri, quæ in Anglia colliguntur, sic te, ut tuis, invigilare admonemus, sic liberalitati tuæ, ut tua committimus, ut pium & propitium debitorem Petrum reperias.* In nostram sententiam discessionem faciunt etiam Franc. Florens *, *pertinere denarios S. Petri ad Summum Pontificem* (fortassis inde aliquid in eum redundavit) *ex concessione & liberalitate Regum Angliæ,* & Cl. Alteserra †, quem audire juvat: *Alios census ecclesia Romana recipit in signum devotionis, alios in signum subjectionis. Non alio, quam pietatis obsequio, Angli per multa sæcula annuatim in singula capita Romanæ sedi censum exsolverunt. — Vectigalis nomine venit pensitatio ista, etsi inspecta origine,* nuda & simplex fuit eleemosyna, seu oblatio. Factum benè; Paschalis II. Pontifex omni teste major est: *Eleemosyna B. Petri (prout audivimus) ita perperam doloseq; collecta est, ut neq; mediam ejus partem hactenus ecclesia Romana susceperit.* Sic queritur in literis ad Henricum I. *datis Lateranis III. Cal. April.* quas Eadmerus * servavit.

† *Lib. I. ep. 70.*

* *Diss. Select. Jur. Can. lib. I. cap. 4.*

† *Differt. Jur. Can. Lib. 3. c. 12.*

* *Hist. Nov. Lib. 5.*

9. §. *In stipem dedit Anglia Denarium ad Henricum usq; IIX. nec propterea tributum pependit, utut Johannes Rex stipendiarium fecerit regnum suum.*

Caussæ nihil dicimus, quin olim reditus Angliæ cesserint Pseudopontifici Benedicto, Tusculani Comitis filio. Otho Frisingensis †, ordine omne, uti quidquid actum est, edisserit; invasisse simul tres sedem Romanam, divisisse reditus, uno ad S. Petrum, altero ad S. Mariam, tertio in palatio Lateranensi sedente. Mox pergit: *Hunc miserrimum statum ecclesiæ religiosus quidam presbyter Gratianus nomine videns, zeloq; pietatis matri suæ compatiendo, animadvertens, præfatos viros adiit, eisq; à sede sancta cedere pecunia persuasit, Benedicto reditibus Angliæ, quia majoris videbatur autoritatis esse, relictis.* Huc accedit, multa gravia Henricum II. Angliæ R. passum esse ab Alexandro III. quòd autor crederetur necis Thomæ Becketi, Archiepiscopi Cantuariensis; eum deinde indignis modis exagitavit filius Henricus junior, ut auxilium Pontificis imploraret (si Petro Blesensi * credimus) persuadere conatus, quod Angliæ Rex sit feudatarius ecclesiæ Romanæ. Sed, non malè Baronius † subnectit: *Ita planè*

† *Lib. 6. c. 32.*

* *Ep. 136.*

planè cogit necessitas profiteri, quod aliter haud sponte fecisset. Sic gratiam habemus Cardinali, quod lubens largitus sit, malo suo atque ingratiis Henricum ecclesiæ feudatarium factum esse. Non ferenda tulit Johannes Rex, qui gladium papalem, tanquam hebetem, & ad nocendum parum validum, aliquandiu contemsit; donec vetus fabula rursum agi cœpta est, quæ Regi regnoque severas tragœdias excitavit. Matthæus Parisiensis A. MCCXIII. *Johannes Rex — resignavit coronam Angliæ Innocentio Papæ, & ei fecit homagium, & fecit de liberrima regione ancillam, ut Princeps provinciarum fieret sub tributo, chartam inde conficiens, omnibus eam audientibus lugubrem & detestabilem.* Clausula fuit, Johannem Regem transegisse cum Papa, *sponte & proprio motu, & inspiratione Spiritus sancti.* Fidem insuper fecit Rex Pandulpho, Domini Papæ Subdiacono, his verbis : *Ad indicium hujus nostræ perpetuæ oblationis & concessionis, volumus & stabilimus, ut de propriis & specialibus reditibus prædictorum regnorũ* (Angliæ & Hiberniæ) *pro omni consuetudine, quam pro ipsis facere debemus*, SALVO PER OMNIA DENARIO PETRI; *scilicet mille marcas sterlingorum ecclesia Romana percipiat annuatim, scilicet in festo S. Michaëlis quingentas marcas, & in Pascha quingentas marcas, septingentas marcas pro regno Angliæ, & CCC. pro regno Hiberniæ*, salvis nobis & heredibus nostris, justitiis, & libertatibus, & regalibus nostris. Turpiter se dedit Johannes, & Philippus Galliæ Rex, ludibrio habitus à Papa; nam Ludovicum, primogenitum Philippi, Barones Angliæ Regem sibi poscebant, quod Gvalo, Pontificis Legatus, impedire quovis modo conatus est, *ne Ecclesia Romana suo patrimonio privaretur.* Hoc *cùm intellexisset Rex Philippus* (sunt verba Westmonasteriensis, A. MCCXVI.) *ita mox respondet* : Regnum Angliæ Patrimonium Petri vel Ecclesiæ Romanæ nunquam fuit, nec est, nec erit. Hinc graves turbæ, quas Innocentius iste III. sedare studuit, Johannis caussam agens, usurpans illud: *Dic Ecclesiæ*, cap. Novir. de judiciis, quæ Petri Molinæi * observatio est. Succedente autem Henrico III. Johannis F. in immensum Pontificis crevit potestas; querebantur Angli, excanduit Papa, & dixisse fertur: *Expedit, ut componamus cum Principe* (Friderico II. Imperatore) *ut conteramus illum Regulum Angliæ, vasallum nostrum jam recalcitrantem.* Matth. Paris A. MCCXLVI. Res nova, & ante hunc diem inaudita : tantum ex Anglia hausit Pontifex, quantum Rex ipse. Testem excitamus laudatissimum Sarpium †, in Tractatu de Materia

* *Hyperasp. l. 1. c. 27.*

† *Trattato delle Materie beneficiarie.*

ria Beneficia concernente ecclesiastica: *Il Rè facendo far conto di qvanto il Papa cauaua d' Inghilterra, trouò, che era uguale all' entrata del Rè, cioè 60000. marche; propose il Rè di questo querele nel Concilio di Lione, lamentandosi delli grauami sudetti, à che rispose il Papa, che il Concilio non era congregato per ciò, e non era tempo d' attenderui.* Ad computationem revocare Rex jussit, quantum ex Anglia rediret ad Pontificem; compertum est, Papæ fructus adæquare illos Regis 60000. marcarum: Quapropter ad publicam querimoniam res excessit in Concilio Lugdunensi, Rege graviter ferente ante dicta onera. Respondit Pontifex, Concilium ea de caussa coactnm non esse, neque nunc tempus suppetere, quò invigilare istis rebus posset. Durissima hæc fuerunt Angliæ fata; verum, nemo certè dixerit, denarium eam fecisse tributariam; imò, nec opinari licet, subesse fortassis servitutem aliquam spiritualem, ut opus sit restitutione in libertatem, æquè ac servi per denarium manumissi sunt. Sic formulæ solennes LXII. CII. *Denario jactante* (pro jactato, ut sæpe, nuncupante pro nuncupato) *ante Domnum Regem secundum legem Salicam ingenuum dimittere.* Frid. Lindenbrogius* ex veteri charta ecclesiæ Lugdunensis: *Servum juris vestri manu propria & manu illius excutientes denarium, secundum legem Salicam liberum, cum omnibus, quæ habet, vel adquisierit, fecimus.* Notavit Hieron. Bignonius † caput hoc legis Salicæ non extare, & manumissionem contigisse, excusso nummo de manu ipsius servi, qui manumittebatur. Is nummus vel argenteus vel aureus erat, nullo prorsus discrimine. Vetus Formul. apud Fr. Pithœum*: *Inde quendam servum N. ut eum ob mercedis augmentum liberum dimitteremus rogarunt. Nos verò manu propria nostra excutientes de manu supradicti N. denarium vel nummum, vel argenteum, vel aureum, vel dragmam, vel sestertium, vel minam, secundum legem Salicam, eum liberum dimisimus, & ab omni jugo servitutis absolvimus.* Tales, dicebantur homines denariales, exponente Lydio †, de manumissis jactato denario coram Rege, qui Regem patronum & defensorem habebant. Brevi verbo lis subest in vocabulo vectigalis, si Denarium S. Petri spectes, quod præter Spelmannum * solidè magis nemo ostendit, cujus verba adhibere fas esse credimus. *Sunt qui ex regia ista munificentia, & piissimo eleemosynæ genere, sat ingratè (ne insulsè dicam) prædicarunt, regnum Angliæ duriore sono vectigale fieri, & tributarium Romano Pontifici, vocibus certè sub-*

*In Glossar. Legg. antiq.

† Not. ad Marculf. Formul. lib. 1. cap. 22.

* Ad Tit. 28. Leg. Sal.

† In Gloss. Latino-barb.

* Tom. 1. Concil. A. 794.

tè subjectionem, servitium & clientelam vulgariter innuentibus, juxta id Apostoli ad Romanos †, ideò enim & tributum præstatis. *Cùm è contra in Feidali locutione atq; ipsa Canonica, qui beneficium accipit,* beneficiarius; *qui eleemosynam,* eleemosynarius *sit dicendus. Hinc in jure nostro municipali Episcopi nostri, suis è Regum munificentia prædiis gaudentes & alimoniis*, Barones Regis eleemosynarii *nuncupati sunt, non Rex eorum* tributarius *aut* vectigalis, *licet & annuos quibusdam reditus & pensiones impendat.* Notandum tamen (inquit Glanvillus *) quod nec Episcopus, nec Abbas, quia eorum Baroniæ sunt de eleemosyna Domini Regis & antecessorum ejus, non possunt de Dominicis suis aliquam partem dare ad remanentiam, sine assensu & confirmatione Domini Regis. *Sic & Pontifex ipse Romanus* (pergit Spelmannus) *legaliter non potuit alio modo disponere de hoc suo vectigali seu tributo, quàm à Regibus Angliæ datum fuit primitùs & destinatum; nam voluntas donatoris observanda est.* Mirè placet Gvillelmi I. Regis epistola ad Gregorium VII. quam Magnus Seldenus in Notis ad Eadmerum ex MS. Codice Epistolarum Lanfranci, Archiepiscopi Cantuariensis, dedit. *Hubertus Legatus tuus, Religiose Pater, ad me veniens ex tua parte me admonuit, quatenus tibi & successoribus tuis fidelitatem facerem, & de pecunia, quam Antecessores mei ad Romanam ecclesiam mittere solebant, meliùs cogitarem. Vnum admisi, alterum non admisi. Fidelitatem facere nolui, nec volo; quia nec ego promisi nec Antecessores meos Antecessoribus tuis id fecisse, comperio.* Ingens animus Optimi Regis, qui pietate majoribus suis non fuit inferiòr. Pecunia, quam memorat, ille Petri Denarius est, quem Ina indulsit, & posteriores Angliæ Reges dependerunt, donec Henricus IIX. primus inhibuit eum amplius solvi, Seldeno † Joh. Sleidanum Lib. IX. Comment. testem citante. Ipso autore Reformatio Legum Ecclesiasticarum primùm inchoata, deinde per Regem Eduardum VI. provecta adauctaque est, cui præmittitur Henrici IIX. Epistola, ex qua velut ex ungue leonem æstimare licet. *Pontificis potestatem huic cum divino munere sublatam esse, manifestum est, ne quid superesset, quò non planè fractam illius vim esse constaret, leges omnes, decreta atq; instituta, quæ ab autore Episcopo Romano profecta sunt, prorsus abroganda censuimus.* Hac via, Pontificibus formidabile nomen Henricorum, litem diremit, & Denarius S. Petri, qui tributum nunquam fuit, Angliæ maximum factus est vectigal.

† *Cap.* 13, 6.

* *De Legg. Angl. Lib.* 7. *cap.* 1.

† *Analect. Anglo-Brit. Lib.* 2. *cap.* 4.

CAP. II.

DIVERSA REGNA ET PRINCIPATVS DENARIVM PETRI, vel censum aliquem ECCLES. ROM. PENDEBANT.

I.§. AVTORE *Henrico II. Denarium Petri Hibernia contulit; Rex ideò tamen Pontificis collectorem non egit, ut potiùs summi Hiberniæ capitis titulum jure usurparet.*

Promisit sanè ex Hibernia denarium Henricus; dubium verò est, an idem planè fuerit cum Angliæ denario, quod Papæ commodis magis videatur inservire. Baronius*, & Vsserius in Veterum epistolarum Hibernicarum Sylloge*, Hadriani IV. diploma exhibuerunt, concernens Henrici II. Hiberniæ ingressum, quamvis annus pontificatus desit. *Significasti nobis, fili in Christo charissime, te Hiberniæ Insulam, ad subdendum illum populum legibus, & vitiorum plantaria inde extirpanda, velle intrare, & de singulis domibus annuam unius denarii B. Petro velle solvere pensionem, & jura ecclesiarum illius terræ illibata & integra conservare.* Non displicuit desiderium hoc Pontifici, consensit itaque: *Pro dilatandis ecclesiæ terminis, pro vitiorum restringendo decursu, pro corrigendis moribus, & virtutibus inserendis, pro Christianæ religionis augmento, Insulam illam ingrediaris, & quod ad honorem DEI, & salutem illius terræ spectaverit, exequaris: & illius terræ populus honorificè te recipiat, & sicut Dominum veneretur: jure nimirum ecclesiastico illibato & integro permanente, & salva B. Petro & sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ de singulis domibus annua unius denarii pensione.* Perspectum est crebra animadversione Jacobo Vsserio, Archiepiscopo Armachano, Viro miræ in his rebus perspicaciæ fideique, in libello Anglico † de Religione Veterum Hibernorum & Britannorum, nihil quicquam Pontifici juris esse in Hiberniam Insulam. Abhorret enim à vero, Hiberniæ confessores primos veritatis Christianæ speciale pactum cum Pontifice iniisse, nec vel per somnium cuiquam ita visum, præterquam Polydoro, Henrici IIX. ævo; quare ridet hominem Vir Doctissimus, aitque, conscripsisse eum de Rerum Inventoribus librum, cui omninò nomen suum inseruisse debebat, si quidem mendaciorum inventorem tulisset gravissimorum virorum societas. De ipsa

*A.C. 1159. num. 21, 22.

† *Of the Religion anciently professed by the Irish and Brittish.*

ipsa Polydori historia sic judicat: Missus à Pontifice, ut Denarium Petri colligeret, munus scribendæ historiæ in se suscepit, ubi animo nunquam elabi suo passus est, Pontificis commodis servire ut quàm maximè. Silent libri memoriales Romani, quos summa cura summaque industria pervolutavit Nicolaus Arragonius, cui studium fuit omnibus vestigiis indagare, lucique tandem exponere, quæ pro Pontificis potestate faciunt. Res certa est, & videtur quasi ea, quæ oculis cernuntur, hoc argumento ne Pontificem quidem uti voluisse, si parum lubeat animum advertere ad illa, quæ in ipso diplomate dicuntur, quando provocat tantùm ad jus, quod sibi sit proprium in omnes Insulas. *Sanè omnes Insulas, quibus Sol justitiæ Christus illuxit, & quæ documenta fidei Christianæ susceperunt, ad jus S. Petri & Sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ (quod tua etiam nobilitas recognoscit) non est dubium pertinere.* Jo. Saresberiensis* (quem Hadrianus iste præ omnibus mortalibus diligebat, ut, quoties opportunitas aderat, conscientiam suam in conspectu ejus effundere lætaretur, de quo ipse gloriatur mireq; se effert) ne nihil dicere videatur, argumēto utitur, *quod omnes Insulæ, de jure antiquo, ex donatione Constantini, qui eam fundavit & dotavit, dicantur ad Romanam ecclesiam pertinere.* Verbum non faciamus, donationem Constantini futilem esse, commentitiamque, quam acri intentione dijudicarunt cordatiores plurimi. Solùm unica fit mentio Insularum per omne donationis instrumentum: *Rebus diversis* (ecclesias D. Petri & Pauli) *ditavimus, & per nostram Imperialem jussionem sacram, tam in Oriente, quàm in Occidente, vel etiam Septentrionali & Meridiana plaga, videlicet in Judæa, Græcia, Thracia, Africa & Italia, vel diversis Insulis, nostra largitate † ei concessimus, ea prorsus ratione, ut per manus beatissimi Patris nostri Sylvestri, summi Pontificis, successorumq; ejus omnia disponantur.* Largiamur, Papæ arbitrio permissas fuisse Judæā, Græciam, Thraciam &c. num Hiberniam dedit Imperator? Imò, non est probabilitati contrariū, ne Constantino quidem Hiberniam paruisse; quantumvis Eumenius * Constantio, Constantini Patri, *nationes, terminis Britanniæ cohærentes*, obsequi, Rhetorum more exclamet. Obtinuisse Romanos Hiberniam, vel, numeratam fuisse inter partes Imperii Romani, firmis genuinæ antiquitatis testimoniis ostensu haud facile est; qui verò aliter sentiunt autores, Pomponius Lætus, Cuspinianus, subjacuisse Romanis Hiberniam, uno ore assignant illam Constantino, Constantini F. natu maximo, quæ res non parum

* *Metal. lib. 4. cap. 42.*

† *eis libertatem concessimus,*

* *Panegyr. ad Constant. c. 20.*

impugnat donationem. Vnum atque idem sentit Seldenus, de Titulis honorum †: Non posse Papam argumentis firmare, quod statuit, omnes Insulas ad jus S. Petri pertinere, neque omninò huc quadrare, quæ Sarisberiensis (qui communiter Johannes, Episcopus de Chartres citatur) in medium proferat. Jus Pontificis, ex Seldeni mente, restringendum est ad Occidentales tantùm Insulas; sic enim habent donationis istius verba apud Gratianum dist. XCVI. cap. XIV. & Ivonem Decret. part. V. cap. XLIX. * *Omnis Italiæ, sive Occidentalium regionum provincias, loca, & civitates.* Græca translatio (quæ procul dubio ex Latino figmento nata est) planè convenit apud Theod. Balsamonem in Photii Nomocanone †: Πάσης τῆς Ἰταλίας ἢ δυσμῶν χωρῶν ἐπαρχίας, τόπους καὶ κάστρα. Hæc verba, inquit Ille, nihil aliud denotant, nisi Insulas Italiæ, quæ per particulam disjunctivam in textu ipsum Occidentem significant. Verùm enimverò fides donationis tam exigua est, ut nihil intersit, quo modo isthæc cupias accipere. Monstri aliquid alit, quod Philippus Osullevan * narrat, Papæ ne animum quidem fuisse unquam conferendi Hiberniæ regnum Henrico; nam verba bullæ Hadriani IV. *illius terræ populus te recipiat, & sicut dominum veneretur*, hoc pacto intelligenda venire, *sicut dominum* veneretur, id est, ut Principem, dignum magno honore, non dominum Hiberniæ, sed præfectum caussa colligendi tributi ecclesiastici. Age, effabimur, quæ vera sunt, quando iste mentitur nimium. Libere obtulit Henricus de quavis domo denarium Pontifici, sola hac de caussa, ut illius favorem sibi conciliaret, ingressurus Hiberniam, quæ nunc primùm Papæ censsus auxit. Quis credat, cui vel parum sanæ mentis æquus indulsit Jupiter, voluisse Henricum ministerio fungi collectoris fumidi istius Papæ argenti, quod, Vsserio † teste *Smoke-silver* dixerunt Hiberni, cùm solverent. Viam hanc elegit Henricus, ut ope Pontificis, à Clero admissus, reciperent eum sæculares, & sic gauderet Regno firmo stabilique: Eventus plenè respondit, & testimonia sunt in promtu. Jo. Brampton*: *Recepit ab unoquoque Archiepiscopo & Episcopo literas, cum sigillis suis in modum chartæ pendentibus, regnum Hiberniæ sibi & heredibus suis confirmantes, & testimonium perhibentes ipsos in Hibernia eum & heredes suos sibi in Reges & Dominos in perpetuum constituisse.* Rog. Hovedenus †: *Venerunt ibidem ad Regem Angliæ omnes Archiepiscopi, Episcopi, Abbates totius Hiberniæ & receperunt eum in Regem & Dominum*

† Part. 1. cap. 4. n. 2.

* Omnes

† Tit. 8. c. 1.

* Hist. Cathol. Hiber. Tom. 2. lib. 1. cap. 7.

† Loc. cit.

* In Hist. Jorolanensi.

† A. 1171.

minum Hiberniæ. —— Exemplo autem Clericorum, Reges & Principes Hiberniæ receperunt simili modo Henricum, Regem Angliæ, in Dominum & Regem Hibernorum & homines (vasalli) *sui devenerunt, & ei, & heredibus suis fidelitatem juraverunt contra omnes homines.* Doctissimo Seldeno * videtur, ista omnia non statim à data Pontificis bulla evenisse, sed XVII. annis post. Esto sanè, nos sic animum inducimus, faciliùs multò & procliviùs pervenisse ad regni gubernacula Henricum, quod firmissima benevolentia Pontificis munitus esset. Denique in Annalibus Hiberniæ legitur, *quod Johannes, filius Regis, Dominus Hiberniæ, de dono Patris venit in Hiberniam anno ætatis suæ duodecimo* (qui erat annus XIII. à prima invasione Henrici II. juxta Seldenum) In confirmationem tituli Papa Vrbanus III. misit ipsi coronam de pavonum pennis, velut Hadrianus IV. Henrico II. annulum transmisit aureum per Sarisberiensem, Smaragdo optimo decoratum; quo fieret investitura juris, in gerenda Hibernia. Superest, ut breviter Hiberniæ denarium exponamus. Jac. Waræus, Eques Auratus †, nummos quosdam delineavit Hibernicos veteres, & ante Anglorum ingressum procusos, quos opinatur similes minoribus denariis (quasi obolis) cujusdam veteris monetæ & incognitæ, repertis in quodam campo juxta Kilcolyn, de quibus fit mentio in Archivo fiscali anno XXXIII. Eduardi I. In tanta ignorantia rerum Hibernicarum ante Henrici II. tempora, affirmare tamen oppidò licet, ejusdem pretii denarium Angliæ & Hiberniæ non fuisse, rei indicium faciente Rogero de Wendover, & ex eo Matthæo Parisio *: *Præfecerat* (Johannes Rex) *ibidem Johannem de Grey Episcopum Norwicensem Justitiarium, qui denarium terræ illius, ad pondus numismatis Angliæ fecerat fabricari, & tam obolum quàm quadrantem, rotundum fieri præcepit. Jussit quoque Rex, ut illius monetæ usus, tam in Anglia quàm in Hibernia, communis ab omnibus haberetur, & utriusq; regni denarius in thesauris suis indifferenter poneretur.*

* *Loc. cit.*

† *Disquis. de Hibernia & Antiqq. ejus, cap. 25.*

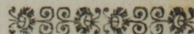
* *A. D. 1210.*

2. §. *In Gallia Gregorius VII. Denarium S. Petri exegit, quem Carolus M. dedisse fertur.*

Per Legatos Gregorius in Gallias missos exigendam curavit pecuniam, quam S. Petri Denarium nominabant, à Carolo M. primitùs in tribus Galliarum locis indictam, ut Baronio † placet. Summam totius exactionis, mille & ducentas libras, ipse Gregorius exprimit in epistola ad eos scripta *, non addita quantitate argenti, quam

† *A. C. 1081. n. 27.*

* *Lib. 8. ep. 25.*

quam unusquisq; amore S. Petri lubens obtulit. Ita profectò comparatum est; *Tentavit Gregorius VII.* (ut gravissimus Vir & Antecessor Tolosanus, Alteserra † loquitur) *idem census genus stabilire in Gallia* (quod in Anglia S. Petri Denarius appellatur) *&, ne novum videretur, id repetiit à Carolo M. qua de re extat ejus epistola ad Legatos missos in Gallias, quæ est XXIII. lib. VIII.* Dicendum autem est omnibus Gallis, & per veram obedientiam præcipiendum, ut unaquæque domus saltem unum denarium annuatim solvat B. Petro, & eum recognoscant patrem & pastorem suum, more antiquo; nam Carolus Imperator, sicut legitur in tomo ejus, qui in Archivio ecclesiæ B. Petri habetur, in tribus locis annuatim colligebat mille & ducentas libras, ad servitium Apostolicæ sedis, id est, Aquisgrani, apud Podium S. Mariæ, & apud S. Ægidium, excepto hoc, quod unusquisque propria devotione offerebat. *Sed res effectu caruit*, inquit Vir Clarissimus, *& Gallia, ecclesiæ Romanæ alumna devotissima, ejusdem censualem se videri non tulit.*

† *Dissert. Jur. Can. lib. 3. cap. 12.*

3. §. *Idem Gregorius sustinuit Hispaniam facere censualem. Vectigale constituit regnum Arragoniæ Petrus Rex; nec immunis Portugalliæ Dux fuisse videtur.*

Oranda caussa Hispanica insignis est Laur. Banckius *, licet solita loquentem audiamus Gregorium VII. † *Non latere vos credimus, Regnum Hispaniæ ab antiquo juris S. Petri fuisse, & adhuc (licet diu à paganis sit occupatum) lege tamen justitiæ non evacuata, nulli mortalium sed soli Apostolicæ sedi ex æquo pertinere.* Mox prohibet eos, qui suis armis paganos ejicere conantur, *sine æqua pactione persolvendi juris S Petri.* Eleganter de Gregorii hisce ausibus Mariana * : *Romani Pontifices Hispaniam sibi vectigalem reddere cogitarunt: uti argumento sunt literæ Gregorii VII. ad Reges, Comites, cæterosque Principes Hispaniæ, id confirmantes, antiquis temporibus observatum, priusquam à Mauris Hispania esset eversa. Verùm iis conatibus nihil esse profectum, ac verò pari animorum constantia itum obviam, rerum eventus declarat, retenta semper à nostris immunitate.* Succedit Arragoniæ Rex, qui A. D. MCCIV. *Romanæ sedi obtulit regnum suum, illudque Pontifici & Successoribus ejus constituit censuale, ut annuatim de Camera Regis CCLV. masse mutinæ Apostolicæ sedi reddantur*, fidem facientibus literis publicis. Summam census polliciti Bernhardus in Chronico, apud Baronium †, ostendit fuisse ducentarum quinquagin-

* *Tyrann. Papæ, cap. 15.*
† *Lib. 1. ep. 7.*
* *Histor. Hispan. lib. 9. c. 5.*
† *An. Chr. 1097. n. 106.*

quaginta unciarum auri. Prolixè rem narrat Mariana * ; Pontificem Innocentium III. manu sua coronam capiti ipsius imposuisse, potestatemque dedisse, ut in provincia Reges Arragonii coronarentur, Tarraconensi Metropolitano totius cæremoniæ antistite. Rex, eo beneficio affectus certum auri pondus Pontifici pendere constituit quot annis, *haud obscurè dolentibus* (ait Mariana) *vulgò provincialibus, ab eo initio immunitatis jus imminui, datamq; Pontificibus potestatem occasionemq; rempublicam in Arragonia turbandi.* Portugalliæ Dux Alphonsus, Lucio II. Pontifice, beneficiarium ecclesiæ Romanæ se constituit, pacto censu annuo, unciarum auri quatuor; adeptus posteà Regis titulum, ab Alexandro III. novum censum sibi & posteris imposuit, centum Byzantinorum, si fides adhibenda Innocentio III. † Nam refertur apud Marianam *, A. C. MC. XXXVII, altero ante pugnam die (qua quinque Regulorum Mauritaniæ signa capta sunt, ex eo tempore Regum Lusitaniæ insignia, quinque minoribus scutis, in clypeo cæruleo, ornantia) Alphonso Regis nomen à militibus acclamatum fuisse, Alexandro III. pontificiam dignitatem A. MCLX. demum assequente. Quales verò Byzantini fuerint, pereruditè tradit Marq. Freherus †. Diviso jam imperio, Orientalium Impp. majestas in Occidente comiter observabatur; frequens etiam usurpata est moneta eorum, apud Byzantium cusa, aurea præsertim, per Italiam, Galliam, & Germaniam, quam Byzantios & Byzantinos dixerunt, impressa Christi Servatoris imagine, aliquando etiam Virginis θεοτόκου. Horum in Annalibus eorum temporum, bullis, fundationibus, & varii generis instrumentis mentio fit quam frequentissima.

* *Histor. Hisp. lib 11. cap. 2.*

† *Lib. 1. Ep. 99.*

* *Lib. 10. cap. 17.*

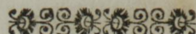
† *De Re Monet. lib. 2. c. 1.*

4. §. *Apuliæ & Calabriæ Duci censum numeranti, Reges Siciliæ & Neapolis jungere nunc est animus.*

Apuliam & Calabriam pertinuisse olim ad Byzantinos Imperatores, hac vice non indagabimus, quantumvis Pontificio juri nonnihil obsit ea res. Baronius * ex Libro censuum, tanquam armario suo sacro, Ducis Roberti Gviscardi juramentum depromit, quo & fidem, & annuam pensionem, Papæ Nicolao II. pollicetur. Audite, in hæc verba adjurat: *Ego Robertus Dei gratia & S. Petri Dux Apuliæ & Calabriæ, & utroque subveniente, futurus Siciliæ, ad confirmationem traditionis, & ad recognitionem fidelitatis, de omni terra, quam ego propriè sub dominio meo teneo — promitto, me annualiter pro unoquoq;*

* *A. 1059. n. 69.*

quoq;

quoq; jugo boum pensionem scilicet duodecim denarios Papiensis monetæ persoluturum B. Petro, & tibi, Domino meo Nicolao Papæ, & omnibus successoribus tuis, aut tuis, aut tuorum successorum nuntiis. Alteserræ † alio jure Siciliæ & Neapolis regnum censum præstat ecclesiæ Romanæ, nempe clientelæ & obsequii feudalis nomine, quam equidem litem nostram non facimus, referentes saltem ex illo, Constantiæ & Friderico ejus filio, Siciliæ & Neapolis regna dedisse Innocentium III. sub annuo censu, mille Squisfatorum, ecclesiæ Romanæ pensitando. Jo. Sariberiensis *: *Obiit quoque Willelmus, Rex Siculus, cui successerunt filii sui, alter in Regnum, alter in Ducatum Apuliæ, & in extremis agens LX. millia florinorum Johanni Neapolitano tradi fecit ad usum Domini Papæ, filius quoque, qui ei successit in Regnum totidem misit.* Hinc factum est, ut Innocentius IV. in cap. ad Apostolicæ, de sentent. & re judicat. in VI. diceret, Siciliæ Regnum esse speciale patrimonium B. Petri. Ordine rem omnem refert Fr. Gvicciardinus †, licet is locus in plerisque exemplaribus desideretur: *Cum Normanni, quorum primus Guilielmus Ferabrachius est appellatus, ab Imperio Constantinopolitano Apuliam & Calabriam subtraxissent, Robertus Gvicciardus* (al. Guiscardus) *ex illa gente unus, sive, ut colore juris aliquo sese muniret; sive, quo adversus eos Imperatores potentia se armaret, sive alia de caussa, Benevento Pontifici, quasi Pontificii juris esset, restituto, Apuliæ Calabriæq; principatum, quasi ecclesiæ Romanæ fundum, recognovit: cujus exemplum Rogerius, ejus successorum unus, secutus, inde pulso Gvilielmo eadem familia orto, post etiam Sicilia occupata, ferè anno salutis* MCXXX. *harum provinciarum jus à Pontifice accepit, estq; Rex utriusq; Siciliæ, quarum una ultra, altera cis fretum sita est, appellatus.* Originem caussæ, & quàm indignè Pontifex Normannorum opera abusus sit, præsertim contra Henricum IV. adhuc juvenem candidus impertit, quod solet, Sarpius *: *Il Pontefice* (Gregorio VII.) *che già haueua scommunicato li Normanni come usurpatori delli Regni di Sicilia & Puglia, si voltò all' aiuto loro, gli consenti tutto quello perche li persequitaua, & gli assolse dalla scommunica, e se perquesta causa Roberto Rè di Napoli, e di Sicilia, che per innanzi era persecutore del Papa, non si fosse voltato à sua difesa per far contrapeso all' Imperatore, egli sostentava la sua causa con intiera vittoria, mà per gli ajuti di Roberto, il Pontefice, se ben esule, si sostentò; & morto quello, per gli ajuti istessi, e di trè Ruggeri dell' istessa famiglia, continuò l' istessa contentione anco con*

† *Dissert. Jur. Can. lib. 3. c. 13.*

* *Ep. 159.*

† *Lib. 4.*

* *Loc. cit.*

con due successori di Gregorio — l' ultimo de' quali, che fù Vrbano II. in premio delli servitii, prestati dalli Normanni, diede ad un di loro la Bolla della Monarchia di Sicilia. Pontifex (Gregorius VII.) qui jamjam execratione devinxerat Normannos, ipsorum opem imploravit, concessit eis omnia & singula, quorum caussa persequebatur eos, vinculoq; anathematis liberavit; si Robertus, Rex Neapolis & Siciliæ, non ita pridem Pontificis persecutor, defensionem ejus in se non suscepisset, ut ad æquilibrium res Imperatoris reduceret, caussam obtinuisset Imperator, evicissetque. Verùm, auxilio Roberti, Pontifex, exul quidem, dignitatem suam tutatus est, eoque mortuo, quod superesset illud præsidium, triumque ejusdem familiæ Rogeriorum, lis perduravit inter Imperatorem & duos Gregorii successores, quorum posterior, in præmium à Normannis præstiti servitii, uni illorum Monarchiam Siculam bulla præbita concessit. Acerrimè in hanc Siciliæ Monarchiam Cæsar Cardinalis Baronius invectus est, nec rei historiam scribendam suscepit, ita sentiente Ascanio Cardinale Columna *, qui ait, *non minora posse aut pauciora, pari stilo atq; orationis libertate* contra Baronium *referri.*

* *Jud. de Monarch. Sicil. Baronii.*

5. §. *Remota petimus; Polonia quoq; sedi Romanæ tributum solvit, quod Casimirus, votis monasticis solutus, ad regnum fuerit admissus.*

Prolixior est in enarranda historia hac Baronius †, utiturque Longini testimonio, quem sincerissimum arbitratur Rerum Polonicarum scriptorem. Casimirus, Cluniaci professus Monachus (in compendio dicendum est) expetebatur à populo Polono in Regem, quem si nactus fuisset, tranquillaturum omnia crediderat. Res ardua difficilisque, nec nisi summi Pontificis gratiosa indulgentia conficienda; mittuntur Legati ad Benedictum IX. qui eorum gentisque miseriis ac precibus victus, exemit voto Casimirum, ea lege, *ut Polonorum regiones ac regnum, in signum præstiti beneficii, B. Petro, & successoribus Romanis Pontificibus de quolibet capite Nobilium (capitibus circumscriptis) usualem nummum annis singulis solvere, cæsariem capitis & comam barbarorum more non nutrire, sed auribus patentibus, sed instar religiosorum Latinarum nationum tonsuratum caput gestare, & in præcipuis Christi & Virginis matris ejus festivitatibus panno linteo albo, in stolæ modum dependente, cervicem exornare perpetuò sit adstrictum.* Congruit Severinus Binius Tom. VII. Con-

† *A. C. 1041. num. 11.*

** Part. pr. in Vita Benedict. IX.*
† Rerum Polon. lib. 4.

cil.* & Martinus Cromerus † non indigna narrat: *In memoriam beneficii, injunctum, ut de singulis capitibus, exceptis Nobilibus, sive Equitibus* (quod maximoperè admiratur Baronius) *& qui sacris addicti sunt, quotannis obolus unus in lucernam perpetuò in æde D. Petri Romæ arsuram pendatur, qui etiamnum* S. Petri nummus *dicitur: tametsi Dlugossus, regnante apud Polonos Vuladislao Loctico ad hanc rationem vult redactam esse pensionem illam, cùm prius tres oboli & cribrum avenæ de unaquaq; familia pensitatum esset.* Fas esto, ejusdem testimonium* unica adhuc vice adhibere, postquam de defectione Silesiorum paulo ante sermonem fecit. *Retinet etiamnum pleraq; omnis Silesia vestigium vetustæ originis suæ à Polonis deductæ, pensionem, quam S. Petri nummum vocant — quæ quidem per illa ipsa Silesicæ defectionis tempora eò redacta est, ut nummus tantùm æreus, quem obolum vocamus, in capita quotannis penderetur, cùm anteà tres oboli, & cribrum avenæ in singulas familias pendi soleret.*

** Lib. 11.*

6. §. Sveciæ & Daniæ regna memorant aliqui censualia, quorum verò fides leviter fundata est.

† Lib. 2. c. 120.
** De Tyrann. Pap. cap. 16.*
† An. Chr. 1062. num. 109.
** Tom. 7. part. pr.*

Steuchus † de Donat. Constant. *Omnes domus Sveciæ solvunt censum Apostolicæ sedi singulos denarios.* Mira dictu; sed credenda tamen, si quidem in Annalibus Sveciæ extarent. *Volvantur & revolvantur*, inquit Laur. Banckius, Norcopensis Gothus*, *Historiæ Svecorum; nunquam in iisdem vel apicem, qui huic rei fidem faciet, invenire licet.* Daniæ censum exegit Alexander Papa II. si fides libro Censuum habenda apud Baronium †, ex quo idem fragmentum petiit Binius*, ut epistolam III. Alexandri II. conficeret. *Alexander — Suenoni Regi Danorum. — Quapropter prudentiam tuam admonemus, ut censum regni tui, quem prædecessores tui sanctæ Apostolicæ ecclesiæ persolvere soliti sunt, nobis & successoribus nostris transmittere studeat: Ita tamen, ut nō sicut oblatio, in altari ponatur, sed, ut supra diximus, tam nobis, quàm successoribus nostris, ut certiùs approbetur, præsentialiter offeratur.* Res consequentes & circumstantes deficiunt; nil verbis opus est! Cencius Camerarius fertur esse Codex Bibliothecæ Vat. quo superbit Baronius †, quando conatur lectori persuadere, Croatiæ Dalmatiæq; Ducem censum CC. Byzantinorum permisisse ecclesiæ Romanæ, præsertim cum Gregorii VII. ope Regis & titulo & honore mactatus sit. Verùm, incerta isthæc non cupimus certa facere, & Bohemia censualis ex eo non apparet, cùm

† An. Chr. 1076. n. 65.

Steu-

Steuchus Eugubinus * nugetur Spiciomenum (rectiùs Spitihnæum)Bohemiæ Ducem, diadematis usum à Nicolao Pontifice impetrasse, pro centum librarum annua pensione. *Lib. 2. c. 103.

7. §. *Accedit ex abundanti, Illustres cœnobiorum fundatores censum B. Petro constituisse.*

Geraldus, Comes Aureliacensis, cœnobium B. Petro posuit, in proprio fundo, censumque dixit. Odo Cluniacensis, lib. II. vit. ejusdem Geraldi, cap. IV. citante Alteserra †. *Romam profectus est, & Aureliacum, insigne prædium, B. Petro, Apostolorum principi, facto solenniter testamento delegavit, cum tantis videlicet appendiciis, quæ Monachis, quos ibidem congregare disposuerat, ad omne stipendium sufficere possent: censum quoq; delegavit, qui ad urnam B. Petri annuatim redderetur.* Fundator Monasterii Vindocinensis, censum B. Petro XII. solidorum singulis annis pendere promisit. Vindocinensis Abbas Goffridus *, gratulatur sibi incrementum cepisse Monasterii res, cùm *tempore Prædecessorum Romana ecclesia vel debitum censum, duodecim scilicet solidos, per annum vix inde habere potuit.* Idem repetit epistola XIII. ad Callistum. Tabulas fundationis affert Jac. Sirmondus in Notis: *Abbas verò, qui alodiarius B. Petri esse dinoscitur, matrem suam Romanam ecclesiam per singulos annos, aut per se, aut per legatum suum visitare studeat, &, si majorem caritatem non fecerit, censum saltem XII. solidorum, ad concinnanda luminaria ante venerabile corpus Beatissimi Petri ibi persolvere non negligat.* Possidemus exemplar harum epistolarum eruditissimi Viri, Johannis de Laet, quibus manu sua adscripsit judicium censuramque: *In omnibus his epistolis, paucis exceptis, videre est, quæ contentiones propter res temporales, inter Clericos & seculares; item Monachos & Episcopos viguerint: Et quomodo excommunicationibus & interdictis, tanquam gladiis inter se conflixerint: ita, ut vix operæ pretium fuerit has legisse.* Hirsaugiense Monasterium in Germania nostra extruxit Adelbertus Comes, & Apostolicum privilegium acquisivit, *& constituit, ut unus aureus, quem Bysantium dicimus, singulis annis Romam ad altare S. Petri ab Abbate prædicti Monasterii in Pascha persolvatur,* referente Trithemio in Chron. Hirsaugiensi ex tabb. Henrici IV. A. MLXXI. Ex quo liquere concludimus cum doctissimo Hachenbergio † tenacissimum nummi Byzantini fuisse usum apud Germanos, cum propria pecunia jam usi fuerint, & Cæsarum CPtanorum autoritas per Italiam concidisset. S. Michaëli Comi-

† *Dissert. Jur. Can. lib. 3. c. 11.*

* *Lib. 1. epist. 9.*

† *Germ. Med. Dissert. X.*

Comites de Hurmingen Monaſterium Ordinis S. Benedicti, in valle Albertina, nomine *Hugonis curiæ*, Germanicè *Hugeshofen*, fecerunt in Alſatia, & à Sixto Papa libertate donari curaverunt, excepto Cameræ Apoſtolicæ annuo Marmotino, hoc eſt, denario aureo, ut narrat Albertus Argentinenſis in Chronico, *qui noſcitur benè à curia, & eſt minoris, quam parvulus Florenus de Florentia.*

8. §. *Alia religione Daci colunt S. Petrum, qui intra defunctorum ſuorum dentes nummum deponunt, Ei perſolvendum; Ruſſi literas addunt, ocyus exhibendas.*

Ruſſis & Moſcovitis Daci, ſi cultum divinum ſpectes, per omnia accedunt, & præterea (quod Moſcovitæ non ſolent) intra mortui dentes nummum collocant, quem dependat is S. Petro, Tröſtero in Dacia ſua autore*. Poſtquam è vivis exceſſerunt Ruſſi, ab Archiepiſcopo ornantur literis, quas S. Petro præmonſtrent, quò, nulla mora intercedente, cœli palatia ſubintrare valeant. Exemplar literarum, deridicularum, Macariæ, Archiepiſcopi Kiofenſis, in Rutenia, exhibet Chriſt. Matthias in Syſt. Politico †. Haud abſimilem Dacorum nummum exiſtimaverit quis illi, de quo Caſaubonus ad Strabonem, lib. VIII. quem Ariſtophanes δανάκην vocat, (ut habet autor Etymologici, quod daretur τοῖς δανοῖς, hoc eſt, mortuis; ſed improbat hanc vocis originem Salmaſ. de Vſuris, cap. XV. & Pollux apertè tradit, nummum eſſe Perſicum) cranii rictui dentibusque inditum, ut Lazio* videtur, quò expeditè magis animæ à Charonte transveherentur, tantillo pretio ſoluto. Appoſitè Henricus Spondanus, de more † Græcorum, *quo ſolebant defunctorum ori nummum quendam inſerere, quem Charonti portitori pro naulo ſolverent, & qui eum non ferrent, errare cum inſepultis credebantur.* Lucianus eum plerumque *obolum* vocat, ſicut Diodorus Siculus, Ariſtophanes, alii. Apulejo *ſtips* dicitur, Propertio *æs*, Juvenali *triens.* Virgilius *inopem turbam* nominat *inhumatam*, quod non daretur inopibus Stygiam paludem tranſire, præterquam, qui ea loca incolebant, unde brevis ac pronus ad inferos deſcenſus eſſe putabatur. Svetonius*: *Omnes ordines in lacū Curtii quotannis ex voto pro ſalute ejus ſtipem jaciebant.* Lacus, puteos, loca hominum opinione ſacra, coluiſſe Romanos ob inanem Deorum timorem, cenſet Is. Caſaubonus in h.l. Torrentius arbitratur, eos crediſiſſe, patere iſthîc hiatum ad inferos; redderent igitur propitios Deos Manes, darentque ſtipem pro ſalute etiam viventis.

* *Lib. 4. c. 6.*

† *Lib. 3. exerc. 4. ſect. 4.*

* *Lib. 3. Comment. de Reg. Rom. c. 18.*

† *De Cæmit. ſacr. lib. 1. part. c. 1. 11. n. 2.*

* *In Aug. c. 57.*

CAP.

CAP. III.

CAVSSÆ, PROPTER QVAS SVA OBTVLERVNT Principes, Patrimonia Apostolorum, & denique Petri Britannicum Romanumque iter examinantur.

1. §. *AD pietatem declarandam B. Petro, aliisq; Sanctis, Principes obtulerunt terras suas; arbitrati, firmiter stabilita & perennia fore omnia, quorum S. Petrus custos esset protectorq;.*

De pietate Principum, vel potius superstitione, quæ modus quidam religionis est, dicetur amplius. Gregorii VII. epistolam ad Demetrium, Russorum Regem, in medium profert Baronius †, qua perhibet, filium Regis *regnum dono S. Petri, per manus Pontificis velle obtinere, eidem B. Petro Apostolorum Principi debita fidelitate exhibita.* His adjicit Cardinalis, exemplo isto intelligere nos debere, quo pacto contigerit plura regna oblata reperiri Apostolicæ sedi. *Christiana Regum pietas efficiebat, ut persuaderent sibi illi, magis protectione S. Petri, Principis Apostolorum, quàm armis regna defendi; offerrent illa eidem S. Petro, à quo, & per successorem ipsius, Romanum Pontificem, acciperent illa in feudum, præstito juramento fidelitatis eidem.* Duo sunt, quæ hîc cognoscere & animadvertere oportet: A primo Russiæ domino usque ad A. MDXIV. neminem illorum Principum alium, quàm Ducis, vel Magni Ducis titulum sibi adscripsisse, Banckio * in eam rem citante Sigismundum in Hist. Russorum; deinde, nullum Moscoviæ seu Russiæ Ducem Demetrii nomine illo tempore appellatum fuisse. Cl. Alteserræ † ad dispiciendam veritatem non videtur offusa caligo, affirmanti, *in signum devotionis quamplures Christiani orbis Principes se & sua commendasse ecclesiæ Romanæ*; imò, inficias ire non possumus, priscis temporibus evenisse sanè aliqua, quæ non evenisse satius fuisset. Multum mortalia pectora cæcæ noctis habebant; unde tot Protectores & Patroni regionum & urbium, quos nunc recensere animus non est, tempusque deficit. Alio respectu quidam dono dederunt bona sua ecclesiæ. Sic memoratus sæpè Sarpius: *Molti di poco potere desiderosi assicurare il suo dalle violenze, ne faceuano donatione alla Chiesa, con conditione, che ella glielo desse in feudo con una leggiera ricognitione.* Multi propter suam impotentiam desiderantes sua à vi liberare, donarunt ea ecclesiæ, addita con-

† *An. Chr. 1075. n. 27, 28.*

* *De Tyrann. Pap. cap. 16.*

† *Dissert. Jur. Can. lib. 3. c. 13.*

conditione, ut ab ipſa in feudum tenerent, cum modica compenſatione.

2. §. *De Patrimoniis Apoſtolorum hac occaſione dicere nihil prohibet, quæ non ſoli Petro, ſed & Paulo attribuuntur.*

Olim à Byzantinis Imperatoribus templo Petri & Pauli Romæ talenta tria cum dimidio numerabantur, quæ Patrimonii Apoſtolorum nomen ſubierunt, tandemq́ue Leo Iconomachus prohibuit, ne ampliùs redderentur. Cedrenus in ejus Geſtis: Τὰ δὲ λεγόμενα πατριμώνια τῶν ἐν Ῥώμῃ ναῶν, τῶν ἁγίων καὶ κορυφαίων Ἀποςόλων ἐκπαλαι τελȣ́μενα, τάλαντα τρία ἥμισυ, τῷ δημοσίῳ λόγῳ τελεῖσθαι προσέταξεν. *Patrimonia verò templorum Romæ Principibus Apoſtolis conſecratorum, quæ olim pendebantur talentorum trium & ſemis, in publicum redigi præcepit.* Ὁ πάνυ Cl. Salmaſius * evincit Patrimonia illa Calabriæ & Siciliæ Leonem in fiſcum intuliſſe iratum, quod Gregorius II. Papa totam cum Roma Italiam feciſſet deficere, ac liberaſſet ſacramento Senatum Romanum, omnesq́; Italiæ populos. Theophanes in Chronico meminit τῶν ταλάντων χρυσίȣ, *talentorum auri*, utrique Apoſtolorum Principi ſolutorum. Sarpius in libro, quem ſcripſit de Beneficiis, ſubducit ſummam, cui reſponderint tria & ſemis talenta, contenditq́ue adeò amplam non fuiſſe. *Non riceueua la Chieſa Romana tanto grandi entrate dalli Patrimonii ſuoi, quanto alcuno crede; imperoche narrando le Hiſtorie, che Leone Iſauro confiſcò li Patrimonii di Calabria & Sicilia, fanno mentione, che rendevano d' entrata trà tutti, trè talenti d' Argento e mezzo d' Oro, che fanno in noſtra moneta, per non far minuto conto ſopra la varietà delle opinioni, quanto preciſamente riſponda ad un talento, ſomma non maggiore di 2500. ſcudi & il Patrimonio di Sicilia molto ampio nõ pagaua più di 2100. ſcudi.* Tantos reditus eccleſia Romana non percipiebat è Patrimoniis ſuis, quantos quis crederet. Dum enim Hiſtoriæ narrant, quod Leo Iſaurus confiſcaverit Patrimonia Calabriæ & Siciliæ, oſtendunt, in univerſum argenti talenta tria & auri dimidium præbuiſſe; quæ, ſi monetam noſtram conferas (ne, ob ſententiarum diverſitatem, ſubducamus ad nummum, quanta pecuniæ vis exactè unum talentum adæquet) ſummam efficiunt utique non majorem, quàm 2500. coronatorum: Et ampliſſimum Siciliæ Patrimonium ultra 2100. coronatos neutiquam perſolvit.

* *Apparat. ad Libb. de Primat.*

3. §. Sub

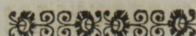

3. §. *Sub hæc tempora bona ecclesiæ in Italia vocabantur Patrimonia; verùm sine ulla potestate juris, quod esset vel Pontifici, vel ecclesiæ Romanæ.*

Operæ pretium fuerit hoc notasse, ne quis in animum inducat, Patrimonii vocem supremum aliquod dominium significare. Possessiones cujusque familiæ, posteris relictæ, tunc dicebantur patrimonium: postea patrimonia dici cœpta sunt, quæ liberalitate Principum fideliumque aliorum, ecclesia sibi acquisivit, Præsertim, cùm Papæ, ut Salmasius † censet, Imperium Occidentis affectarent; quoniam & Imperatores Romani sua patrimonia habuerunt, ad differentiam aliorum, *Sacra* dicta *Patrimonia*. Non negat Sarpius, eadem de caussa bona ecclesiæ Patrimonia fuisse appellata, quod essent ei propria, non secus ac illa, quæ posteris à majoribus obtingerent; hinc, ait, in epistolis S. Gregorii, non tantùm Patrimonii ecclesiæ Romanæ fit mentio, sed etiam Patrimonii ecclesiæ Ariminensis, Patrimonii ecclesiæ Mediolanensis, & denique Ravennatensis. Veniam petimus, verbisque ejus denuò utimur: *Alle Chiese poste in Città di habitatori di fortune mediocri non erano lasciate possessioni fuori del suo distretto, mà à quelle delle Città Imperali, come Roma, Rauenna, Milano, doue habitauano Senatori & altre persone illustri, erano lasciate in diverse parti del mondo. Fà mentione S. Gregorio del Patrimonio della Chiesa di Rauenna in Sicilia, e d'un' altro patrimonio in Sicilia della Chiesa di Milano; la Chiesa Romana haueua patrimonii in più parti del mondo: Si fà mentione del patrimonio di Francia, di Affrica, di Sicilia, delle Alpi Cottie, e di molti altri — per far anco rispettare le possessioni della Chiesa maggiormente, soleuano darli il nome del Santo, che quella Chiesa haueua in speciale veneratione; così la Chiesa di Rauenna nominaua le possessioni sue di S. Apollinare, e quella di Milano di S. Ambrosio, e la Romana diceua il Patrimonio di S. Pietro in Abruzzo, il Patrimonio di S. Pietro di Sicilia &c. al modo, che à Venetia le publiche entrate si chiamano di S. Marco.* Ecclesiis, quæ sitæ sunt in civitatibus, quarum incolæ sortis tenuioris, extra illarum ambitum bona concessa non fuerunt; ecclesiis verò civitatum Imperialium, Romæ, Ravennæ, Mediolani, ubi degebant Senatores & Illustres Viri alii, in diversis mundi partibus indulgebantur. Meminit S. Gregorius Patrimonii Ravennatensis ecclesiæ in Sicilia, alteriusque Patrimonii, in Sicilia, ecclesiæ Mediolanensis. Romana ecclesia possi-

† *Loc. cit.*

possidebat Patrimonia in compluribus orbis terrarum plagis, velut in Gallia, Africa, Sicilia, Alpibus Cottiis, multisque locis aliis. — Et, quò majorem dignitatem possessionibus Ecclesiasticis conciliarent, imponebant iis nomen Sancti, quem ecclesia illa præcipua veneratione colebat. Sic Ravennatensis ecclesia bona sua S. Apollinaris appellavit, Mediolanensis S. Ambrosii, & Romana esse dixit Patrimonium S. Petri in Samnio, Patrimonium S. Petri in Sicilia &c. ea planè ratione, qua reditus publici Venetiis S. Marci vocantur. Non est sanè incredibile, viris in Republica claris gravissimum & sanctissimum pietatis nomen semper fuisse, ut ubique gentium matris domi ecclesiæ commodis prospicerent.

4. §. *Superest, ut perscrutemur, an Petrus in Britannia docuerit, quandoquidem aliqui testes reperiuntur illius rei; sed non admodum probi. Dehinc existimamus, Lucium Regem, sola fidei fama motum, Christo dedisse nomen.*

Olim proderit huic negotio aliquid impendisse operæ, quando non desistunt adversarii hinc quoque Petro adstruere, quod nulli possunt; ut laborent incassum. Sermonem planè doctum Franciscus Godwinus Commentario de Præsulibus Angliæ præmisit, inquirens in Conversionem Britanniæ ad Christianam religionem, &, ne diffiteamur, unde profecerimus, capite I. examinat opinionem quorundam, omnibus ingenii nervis contendentium, Petrum, ut ecclesiæ Romanæ primum Pontificem, sic Britannicæ primum fundatorem extitisse. Arbitramur itaque, non præter rem fore, si monstraverimus, infirma esse testimonia, queîs in probanda assertione utuntur. Primum est Simeonis Metaphrastæ, quod non vereatur quis conferre cum Baronii*, de hoc scriptore, judicio: *Sicut in aliis multis ibi à se positis errare Metaphrasten certum est, ita & in his hallucinatum esse constat.* Bellarminus † fatetur, *à Metaphraste, scriptas fuisse historias de Vitis Sanctorum, multis additis ex proprio ingenio, non ut res gestæ fuerunt, sed, ut geri potuerunt*; ne quid porro dicamus, quare fidem ejus vocet in dubium. Innocentii canone * si quis niti velit, ferre possumus, dummodo sibi ipse videatur feliciter illo uti. Instant, maxima rei documenta habemus; Gildas Britannus in opusculo, cui titulus, In ecclesiasticum ordinem acris Correptio: *Multos habere suam Britanniam, præcepta Christi spernentes & suas libidines*

* *A.C. 44.*

† *De Scriptor. Ecclesiast.*

* *Epistol. ad Decent. dist. 11. c. quis nesciat.*

dines votis omnibus explere amantes, ſedem Petri Apoſtoli immun dis pedibus uſurpantes, ſed merito cupiditatis in Judæ traditoris peſtilentem cathedram deſidentes. Neſcimus, quid ſibi animadvertiſſe credant; cùm nihil aliud ſibi velit Gildas, *quàm tales hypocritas, qui cupiditatibus ſuis ædificationem regni Chriſti poſtponunt, Judæ potiùs proditoris, ſive (ut poſtea dicit) Nicolai, immundi hæretici, ſucceſſores videri, quàm Petri, vel alterius Apoſtoli.* Ampliùs, quàm abhorret à ratione, itineris Petri ad toto diviſos orbe Britannos mentionem intermitti, cùm reliquorum Apoſtolorum labores diligenter literis conſignati fuerint, ſolumq; fluxæ fidei hominem, Metaphraſten hoc agere, qui demum ſæculo IX. vixit, ex Baronii, Bellarmini & Poſſevini mente; Philippus Labbe †, ſæculo X. alligandum putat. De cætero conſtitutus fuit in loco remotiore Conſtantinopoli, officio Logothetæ functus, nec ſolerter res Britannicas indagare potuit. Sed, fingamus ita eſſe, Petrum luſtraſſe Britanniam; nova difficultas oritur, cùm conſentiant inter ſe Baronius, & qui cum ipſo faciunt, ea tempeſtate Claudium Judæos urbe pepuliſſe; unde, ſi Metaphraſtæ credimus, rectà perrexit in Africam; ſin verò Onuphrio Panvinio, in Annot. ad Platinam *, *Petrus Roma exire coactus, Hieroſolymam reverſus eſt.* In Godwini ſententiam diſceſſionem fecit immortalis gloriæ Eques, H. Spelmannus †, in Apparatu de Exordio Chriſtianæ religionis in Britanniis, cùm glorioſum imprimis duceret, à tàm inclyto nobiliq́ue parente ſpiritualis cognationis originem trahere; niſi & ratio, & fide dignorum teſtium inopia obſtaret, ita, ut incredibili ſententiæ ratiunculas ſuggererent ii, quibus adverſa mens eſt. Lucii Regis converſioni præmittimus, quod aliqui opinentur, ultra vallum Britannicum (nam murum non fuiſſe docet Beda lib. I. Hiſt. Eccleſ. cap. V.) in ea parte, quæ Albania appellatur, Lucium imperaſſe, quamq́ue Britanni liberè poſſederint, ut Britanniæ totius, vel majoris ejus partis Rex nunquam fuerit. An verò monente Eleutherio Pontifice Lucius fidei Chriſtianæ ſacris ſit imbutus, ei ſtamus ſententiæ, fabulam & fictam rem eſſe, quæcunq; afferunt ex Ninio: *Poſt centum & ſexaginta ſeptem annos* (juxta antiquiſſimum exemplar Cottonianum, nam communiter Anno Dominicæ Incarnationis CLXIV. legitur) *Lucius Britannicus Rex cum omnibus Regulis totius Britannicæ gentis baptiſmum ſuſcepit; miſſa legatione ab Imperatoribus Romanorum, & Papa Romano Evariſto.* Perturbata & confuſa cernimus! Nec minùs falſa ſunt, quæ de ea re

† *Tom. 2. Diſſ. Hiſt. de Script. eccles.*

* *Vit. S. Petri.*

† *Tom. 1. Concil.*

ſcribit

Lib. I. Annal. scribit Fabius Quæstor Ethelwerdus *, Eleutherium per nuntium & literas Lucium, insulæ Regem, adiisse, quò admoneret eum de fide & baptismo Catholico. Discedimus igitur in Viri summi, Vsserii †, sententiam, antiquiores autores, quod à legatis Regis Anglorum in Concilio Basileensi propositum est, potius confirmare, Lucium, *audita sola fidei fama, non vocatum*, *non alicujus prædicatione inductum, misisse suas epistolas ad Papam.* Congruè autor libri Pontificalis (quem Bellarminus, de Scriptoribus Ecclesiasticis, Anastasio Bibliothecario tribuit, sed perperam; si Labbeo * visus MS. Codex melioris notæ, Caroli M. tempore exaratus) in vita Eleutherii *: *Hic accepit epistolam à Lucio Britannico Rege, ut Christianus efficeretur per ejus mandatum.* Rem totidem penè verbis repetierunt Luitprandus Ticinensis, Abbo Floriacensis, in Vitis Pontificum, nec non Beda & Adoviennensis in Martyrologiis, ad IIX. Calendas Junii. Similiter Beda in Hist. Eccles. Gentis Angl. † *Britannorum Rex Lucius epistolam misit ad Eleutherium, obsecrans, ut per ejus mandatum Christianus efficeretur.* Commonstrare denique certum est, cùm ipse Rex literas ad Papam dederit, sola fidei fama permotum fuisse. Thomas Rudburnus senior * & Historiolæ Wintoniensis Collector hanc tantummodo occasionem commemorant, quod *famam Christianitatis audisset* Lucius. Autor Historiæ Archiepiscoporum Eboracensium, circa A. C. MCCCCLX. scriptæ: *Audivit cæteras nationes fidem Christi suscepisse.* Liceat Vsserii labore † adhuc frui, postquam negotio huic mirè satisfecit. Chronicon Giseburnense habet, applicuisse animum ad fidem Christianam, quod *audisset de miraculis Domini nostri Jesu Christi, & de prædicatione Apostolorum.* Radulphus Niger *: *Vates quidam paganus in Britannia Dominicam nativitatem prædixerat: unde Rex Lucius Romam pro orthodoxæ fidei doctoribus misit.* Luculenter admodum in libro Abingdoniensi dicitur: *Lucium audita fama & sanctitate prædicatorum in urbe Romana tunc temporis degentium, nuntios suos cum literis suis patentibus ad venerabilem Papam Eleutherium destinavisse quantocyus: rogantem devotissimè & supplicantem attentiùs, quatenus per mandatum & voluntatem ejus Christianus efficeretur.* Sanè, non possumus non cum Fr. Godwino † concludere, Lucium à suis Britannis ad fidem Christianam prius perductum, quam ad Eleutherium quenquam mitteret, sibique fortassis gloriæ etiam duxisse, ab Vrbe, gentium domina, mutationis instrumenta petere.

† *De Britann. eccles. Primord. c. 4.*

* *Tom. 1. Dissert. Hist. de Script. eccles.*

† *Lib. 1. cap. 4.*

* *In Chron. minor.*

† *Loc. cit.*

* *In Chron.*

† *De Convers. Brit. cap 3.*

·5· §

5. §. *Satis certò constat, neque in Anglia fuisse Petrum, neq; ex illa petiisse Romam; relinquitur saltim quæstio, an Romæ fuerit. Chemnitius concedit Petrum fuisse Romæ, dubitat Gerhardus.*

In Apparatu ad Libb. de Primatu Cl. Salmasius pro viribus hoc agit, ut ostendat pedem Vrbi Petrum non intulisse; ratus, invictissimo se uti argumento, cum instet atque urgeat, Petro * τὴν ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς commissam, adeò, ut operæ pretium nequaquam fecisset, si petiisset Romam, ubi aut nulli, aut pauci admodum Judæi, à Claudio urbe pulsi. Cardo rei in eo versatur, ante annum Claudii quartum Palæstina Petrum non excessisse; quod probatur utique: Nam annum Agrippæ ultimum, quo Petrus in carcerem conjectus est, Eusebius in Chronico, Scaliger, & Chronologi omnes, combinant cum quarto Claudii; nec doctissimus Valesius † diffitetur, convenire inter omnes. Igitur, cum indubium sit ex Actis Apostolorum, egisse tunc Petrum adhuc in Palæstina, Romam proficisci nondum potuit. Illi graviter impingunt, qui existimant, verba Act. XII, 17. ἐπορεύθη εἰς ἕτερον τόπον, de Roma esse accipienda; ratione enim destituuntur omni. Fingamus, Romam eo tempore delatum esse, trahit tamen ista opinio secum sua incommoda, si Petrus Romanam cathedram per annos XXV. exornavit, & martyrium Neronis decimotertio passus est; ut silentio involvamus, septem annis ecclesiæ Antiochenæ præfuisse. In Synodo Hierosolymitana * Petrum adfuisse præsentem planè constat, accedimusque literarum & antiquitatis peritissimo Viro, Friderico Spanhemio F. in Dissertationum historici argumenti Quaternione †, referenti Concilium ad annum Claudii XIII. Christi circiter LIII. Verùm, isthoc modo, si tum quidem Romam venerit Petrus, minimè respondet numerus XXV. annorum Pontificatus summi, quem ipse gessit; nisi sub Vespasiano vel Tito mortuum putent adversarii, & proprio molimine fundamenta evertant. Certamen Petri cum Simone mago ad veritatem breviter revocabimus: Illis non assentimur, qui Simonem sub Tiberio Romam venisse sentiunt; placet verò Joh. Henr. Otto *, sub Caligula cœpisse ejus hæresin, circa annum à Christo passo VI. à nativitate XXXIX. Vana quoque videtur eorum narratio, qui sibi persuadent Petrum Simonem ubique secutum, venena sua spargentem latius, & tandem Romæ cum eo publicè conflictatum, pro veritate

*Gal. 2, 7.

† *Not. ad Euseb. lib. 2. cap. 16.*

* *Act. 15.*

† *Diss. 1. §. 20.*

* *Quæst. Theologico hist. An, & quando B. Petrus fuerit Romæ.*

ritate religionis Chriſtianæ dimicaſſe; nam in Samaria Petrus devovit Simonem, quod ex Act. VIII, 20. liquet. Attamen plerique veterum Patrum tradiderunt, Juſtinus, Irenæus, Tertullianus, Cyrillus, Euſebius aliique, ſtatua & ara à Romanis Simonem magum fuiſſe honoratum, quæ poſita ei fuerit in Inſula Tiberina, inter duos pontes. *Hunc errorem omninò hauſerunt, inquit* Salmaſius †, *ex ſimilitudine nominis* Semonis *&* Simonis. *Nam in illo ipſo loco avorum ætate reperta eſt ara dedicata* SEMONI SANCTO, *quem illi pro Simone mago acceperunt.* Ita laudatus Spanhemius * docet, non *Simonem Sanctum* Romæ cultum, ſed *Semonem Sancum*, & ſtatua inſcripta fuit *Semoni Sanco, Deo Fidio*, non *Simoni Sancto.* Semo Sancus Sabinorum erat Numen, feriendorum præſes fœderum, *in quo Juſtinum cùm populares Samaritani, tum ignorantia Romani uſus deceperunt.* Franciſcus Maria Florentinus, qui *Marcelli*, Simonis primùm, deinde Petri diſcipuli, Hiſtoriam, ex Paſſionali vetere, ante quingentos annos deſcripto, integram exhibuit, continentem ſcilicet plura veritati conſona, ac non prorſus rejiciendam, faſſus tamen eſt, *non aſſerere ſe hanc hiſtoriam certiſſimæ fidei.* Nec volumus, nec poſſumus etiam præterire ſenſum verborum ſub finem prioris epiſtolæ Petri, ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ, καὶ Μάρκος υἱός μου. Legitur apud Salmaſium †, hanc Babylonem de Roma pleroſque omnes Patres interpretatos eſſe; quo argumento invaluerit opinio Veterum, Petrum fuiſſe Romæ. Hinc in quibuſdam vetuſtis exemplaribus additum eſt illi epiſtolæ, miſſam eſſe ἀπὸ Ῥώμης, *quod verò falſiſſimum eſſè nemo non videt, cùm de vera Babylone intelligendum ſit hoc nomen, & nulla ratio ſuadeat allegoricè Romam ſic placuiſſe Petro vocare.* Conſtat, nomina locorum in Epiſtolarum inſcriptionibus, ſalutationibus & clauſulis adhiberi propriè I. Cor. I, 2. I. Cor. XVI, 19. Coloſſ. IV, 16. Dubium autem controverſumq; eſt, ſitne illa urbs Babylon Chaldæorum, an Ægypti, ſive Arabiæ: Prius non pauci affirmant, poſterius arridet doctiſſimo Ottoni *; nec pauca videntur ſuadere, Babylonem Ægypti potius innui à Petro, quàm Chaldaicam vel Aſſyriacam. Rationes colligit Vir omni laude mea major Spanhemius: Claudii tempore, quo Petrus ſcripſit, obſervarunt Viri docti ex Curtio, Plinio, Pauſania, Chaldaicæ Babylonis præter nomen, & humiles quaſdam caſas, aut parum, aut nihil ſuperfuiſſe; cum ex adverſo Ægypti Babylon eniteſceret. Quin imò Anna-

† *Appar. ad Libb. de Primatu.*

* *Loc. cit. Diſſert. 1. §. 10.*

† *Appar. ad Libb. de Prim.*

* *Loc. cit.*

Annalium ſcriptor meliùs ſentire potuiſſet de eadem, quam vix oppidi nomine dignam judicat. Teſtimonium perhibere volumus Ptolemæum †, an usque adeò incognita fuerit Babylon; ſic ille: καὶ ἐν μεθορίῳ Ἀραβίας καὶ Ἀφροδιτοπόλεως, Βαβυλὼν, *& in finibus Arabiæ & Aphroditi Babylon.* Joſephus, viam Iſraëlitarum, Ægypto exeuntium, deſcripturus: Βαβυλὼν ἣ ὕστερον κτίζεται ἐκεῖ Καμβύσου καταστρεφομένου τὴν Αἴγυπτον, *Babylon poſt eo loco condita eſt Cambyſe Ægyptum devaſtante*, unde & à Perſis nomen illi inditum. Strabo *, Babylonem propè Memphim, vocat φρούριον ἐρυμνὸν, *caſtrum munitiſſimum*, quod etiam in Babylone eſſet Romanarum legionum una τῶν φρουρούντων τὴν Αἴγυπτον. In Antonini Itinerario, aliis Æthici Cosmographia, ubi fit mentio itineris à Peluſio Memphim, per partem Arabicam, Babylonia collocatur inter *Aphroditem, ſcenas Meandras, & Heliu* ſeu Heliopolim. Notitia Imperii, inter Memphim & Peluſium mediam ponit; Geographorum tabulæ Babylonem ad Nilum collocant, in angulo Delta, è regione Memphis veteris. Breviter ſtrictimque multa dicit diligentiſſimus locorum explorator Petrus a Valle †: *Vt, quod verum eſt, fatear, exiſtimo Cairum à principio ſemper extitiſſe eo loci, ubi nunc eſt novum, & vetus Cairum eſſe antiquam Babylonem Ægypti, olim Coloniam Chaldæorum, poſt occupatum hunc ab Ægyptiis tractum, ut Strabo & Diodorus referunt.* De cætero Ægypti Babylon Palæſtinæ præ illa Chaldaica multò eſt propior, ut Petrus commodè magis literas ad Judæos Aſianæ vel Græcanicæ diſperſionis exarare potuerit, & ingens multitudo Judæorum in Ægypto vixit, quorum Petro cura. Si Marcus, quem memorat Petrus ad calcem epiſtolæ, fuerit Marcus Evangeliſta, Veteres uno ore teſtantur, conſtanter egiſſe in Ægypto, jam inde à II. Claudii ad Neronis VIII. vel, ſecundum Eutychium, Patriarcham Alexandrinum *, usque ad I. Neronis. Sic ſe res habet; nos cuique liberum relinquimus, quas velit ſequi rationes, dummodo Babylonis vocem non transferat, & quaſi alieno in loco collocet. Ad poſtremum toti narrationi de Romano Petri itinere, aſſenſum vel negarunt, vel certè rem omnem ſuspenderunt J. Baptiſta Mantuanus, Michaël Cæſenas, Marſilius Patavinus, Joh. Aventinus, Joh. Lelandus, Carolus Molinæus, teſte Spanhemio †; Fatemur tamen, atque etiam profitemur, non abſolutè, Petrum Romæ fuiſſe, nos negare; ſed argumenta partis adverſæ fidem cauſſæ ſuæ, & autoritatem non adjungere

† *Lib. 4. cap. 5.*

* *Geogr. lib. 17.*

† *Itin. part. 1. cap. 22.*

* *In Origg. eccl. ſuæ.*

† *Loc. cit §. 2.*

persuasos esse. Firmamentum in duobus insignibus Ecclesiæ nostræ Viris ponimus: Chemnitius * enim donat ita esse, Petrum Vrbem victricem fuisse ingressum; hæret adhuc Gerhardus †, relinquens rem in medio, quando non conficitur ex necessaria consequentia hæc conclusio, sedem primariam constituit, Vrbis Episcopus factus est, cùm ipse Romæ fuerit. Satis indultum est historiis, & rerum gestarum vel expositioni, vel demonstrationi; nunc, ut posteriorem ordiri possimus, huic sectioni finem facimus.

*In Harm. Evang. cap. 50.

† Confess. Cathol. lib. 2. p. 1. artic. 3. cap. 3.

SECTIO POSTERIOR.

Denarium S. Petri eleemosynam tantùm esse, vetustas monumentorum evicit; nunc vehementer omni studio atq; opera elaborandum est, ut planum faciamus, adversarios Petri autoritate frustra sese munire, quasi eidem concessum foret Imperium totius Christiani orbis, cui tanquam supremo domino vectigagalia & tributa, tutelæ & obsequii gratia, essent pendenda. Quapropter hæc sectio tractabit sacra, & Petri prærogativas exponet, cum æquatione dignitatis Pauli. Deinde S. Codicis loca, Monarchiæ ecclesiasticæ speciem præ se ferentia, intentis oculis contemplabimur: Tandemque finem opellæ huic imponent denarii, quorum mentionem infert Novum Testamentum. Præiverunt Viri summi, quorum vestigia legere, & jucundum est, & utile; sic verum sine ulla contentione inveniemus, vel perscrutabimur inventum.

CAP. I.

DE PETRI PRÆROGATIVIS, cui Paulus æquatur.

1. §. *Petrum primæ sedis Apostolum vocare, nihil prohibet; imò κεφαλὴν τῶν Ἀποςόλων.*

Loquimur autem cum Barlaamo Monacho de Papæ Principatu * : Λέγομεν, ὅτι τὰ μὲν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἰσότιμοι πάντες ἐτύ-

* Cap. 2.

ἐτύγχανον· τῆς δὲ ἱερᾶς αὐτῶν δωδεκάδος ὁ μακάριος Πέτρος ἐξήρχετο, τοῦτο πλέον τῶν ἄλλων ἔχων, τῶν ἄλλων παρόντων, αὐτὸς τῆς διδασκαλίας ἡγεῖσθαι, καὶ πρωτοκαθεδρίας ἴσως ἀξιοῦσθαι. *Omnes quidē Apostolos* (Joh. Luydo Interprete) *quod ad ecclesiam attinet, pari eodem plane fuisse honore; sacri autem illorum duodenarii numeri Principem B. Petrum fuisse, asseveramus. Hac scilicet in re cæteris superior, quod aliis præsentibus, primas ipse docendi partes obierit, ac fortasse etiam primo loco sederit.* Vocatur Petrus à Veteribus κεφαλὴ τῶν Ἀποστόλων, *caput Apostolorum*, illo tamen sensu, quo egregiis muneribus ornati capita dicuntur; Matthæus cap. XII, 2. per πρῶτος effert. Paulus ab ipso Gregorio Romano honoratur nomine *Capitis nationum, obtinentis totius ecclesiæ principatum*; parique ratione Antiochia Chysostomo † est *caput Orientis* τῶν ὑπὸ τὴν ἕω κειμένων κεφαλὴ, urbs prima & præcipua, non domina. Photius in Nomocanone * ὅτι πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν κεφαλή ἐστιν ἡ Κωνσταντινούπολις, *quod omnium ecclesiarum caput* (primaria) *sit Constantinopolis.*

† *Hom. V. ad pop. Antioch.*

* *Tit. I, c. 5.*

2. §. *Petrus Christi vicarius est, & reliqui Apostoli fuerunt; tulit in quibusdam partes præcipuas, verùm proprias ejus persona.*

Non negamus, Christi vicarium Petrum fuisse, secuti celebrem inter Regiomontanos Theologum, Dreierum †, cùm munus Apostoli subierit; Apostolus autem neminem refert alium, nisi legatum Christi, qui vices illius in docenda & regenda ecclesia sustinet: Hoc pernegamus, quod vicarium caput ecclesiæ, sive vicarius Monarcha ecclesiæ à Christo sit constitutus, ipse solus Christi vicarius; cùm æquè cæteri Apostoli pro Christo legatione functi fuerint, II. Cor. V, 20. Ita dicitur esse Cephas ecclesiæ, ut ecclesia est Christi *; hæc verò Christi est, ut ministra, & Cephas postponitur reliquis, ut inter ipsius & Apostolorum cæterorum ministerium discriminis nihil intersit. *Sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive vita, sive mors, sive præsentia, sive futura, omnia vestra sunt, vos autem Christi.* SS. Patres nec re, nec verbis discrepant; Origines †: *Apostoli erant Reges, & Christus Rex Regum.* Quod si Reges singuli fuerunt, uni profectò Regi non subjacebant. Apertè Cyprianus *: *Hoc erant utique & cæteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi honoris & potestatis.* Pamelius, in Annotationibus, cupit nobis

† *In Controvers. cum Pontif. præcip. Disp. 9.*

* *1. Cor. 3, 12.*

† *Hom. 12. in Num.*

* *De Unitate ecclesiæ.*

locum

locum hunc extorquere, sed nihil agit, neque sufficit vel Manutinus, vel Cambronensis Codex; satis est, cæteros fuisse, quod fuit Petrus. Judicavit judicium inclytum M. Ant. de Dominis †: *Hæc est pura & defæcata Cypriani lectio, prout omnes antiqui Codices habent. Pamelius enim Aldo Grammatico nixus ineptè intrusit illa verba*, Primatus Petro datur: *quæ ex aliquo marginali, si dolus malus abfuit, in textum aliquem impurum irrepserint.* Libellum Cypriani de Vnitate ecclesiæ diligenter cum veteribus MSS. Oxonienses Theologi contulerunt, quæ consentanea sunt omnia cum his nostris. Accuratissimè monet Jeremias Stephanus*, solere Criticorum peritissimos præferre plures Codd. paucioribus, nisi ratio aut necessitas aliud suadeat: At Pamelium *voluisse pauciores pluribus opponi, nulla significata ratione; sed duntaxat ex mero caussæ præjudicio.* De cætero animadvertendam censet diligentem Cypriani curiositatem: Cùm multum dixisset, cæteros idem fuisse, quod Petrus, non contentum tamen addidisse, *par consortium*, ne reliqui consortes viderentur inferiores vel honore, vel potestate. De absoluta Petri & reliquorum Apostolorum æqualitate non quæritur; largimur ei aliqua, quæ præ cæteris solus obtinuit, ratione ætatis, fuisse seniorem, vel, si quis ita velit, evocatum fuisse primò, &, quasi lumen aliquod, non extinctis cæteris virtutibus, eluxisse in eo charitatem, qua alii vix æquè pollebant. Contendunt aliqui Andream ante Petrum vocatum esse, & Hesychius, Presbyter Hierosolymitanus*, Andream vocat πρὸ Πέτρου Πέτρον, τοῦ θεμελίου θεμέλιον, τῆς ἀρχῆς ἀπαρχὴν, *Petrum ante Petrum, fundamenti fundamentum, initii primitias*; utut seres habeat, credimus eos πρωτοκλήτους, & simul vocatos, de reliquo parum soliciti. Sed, sunt prærogativæ istæ personales, quæ ad successorem nequaquam pertinent; feratq; aliquis, Petrum vocari primum, præcipuum ac Principem Apostolorum, ratione personalis cujusdam eminentiæ, quia primus ordine & tempore fuit Apostolus. Huc non facit, quod Hilarius ait †: *Petrus fuit primus filii Dei confessor.* Vel Athanasius*: *Petrus omnium primus cognovit Christi divinitatem.* Nam Johannes Baptista præferendus esset omnibus, qui Christum agnovit, & DEI filium esse ab ipso Patre didicit, aliisque manifestavit, antequam Petro aliquid de ea re constaret; quinimò ante Baptistam Simeon non videtur horum mysteriorum ignarus fuisse.

† *Lib. 1. Reip. eccles. c. 7. n. 18.*

* *In Annot. ad h. l.*

* *In Encomio in B. Thomam.*

† *In Psal. 131.*

* *Sermon. 4. contra Arian.*

3. §. Se-

3. § *Sequitur, quid de Primatu sentiamus; quandoquidem Jacobus, Cephas & Johannes columnæ ecclesiæ appellantur.*

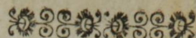
Omnibus & singulis Apostolis commissum fuit pari autoritate munus prædicandi Evangelii, Matth. XXIIX. 19, 20. potestas solvendi & ligandi peccata, Matth. XIIX, 18. Petrus igitur Princeps ecclesiæ propriè dictus non fuit, ut idem foret in ecclesia, quod in Republica Monarcha. Rei caput est, Petrum jure divino non gaudere aliquo primatu, quantumvis neutiquam Monarchiam omnem ex ecclesia tollamus, quando Petri Monarchiam universalem inficiamur: Christus enim in cœlos receptus, ecclesiæ tamen suæ in his terris caput, Princeps & Monarcha, præest, potuitque ecclesia particularis ad modum regiminis Monarchici gubernari, quemadmodum Petrus Antiochenæ ecclesiæ per tempus præfuit, Johannes Ephesinæ, & Jacobus Hierosolymitanæ; at universalis ecclesiæ omnes ex æquo curam gesserunt, ut ejus regimen Aristocraticum rectè diceretur. Amplus & præclarus locus est, Gal. II, 9. Non solus Petrus dicitur *ecclesiæ columna*, sed & Jacobus & Johannes, *nec Petro* (quod magnus Gerhardus † observat) *tanquam Monarchæ, sese Paulus & reliqui Apostoli subjiciunt*; sed dextram societatis *ipsi dant, quod manifestum æqualitatis indicium; quin & pactum Paulus ac Petrus invicem ineunt — mutuas igitur operas ad ecclesiæ ædificationem conferunt, nequaquam verò universalem pasturam & dominatum Petrus sibi arrogat.* Jacobus, Petrus, & Johannes columnæ non sunt dicti, quasi hæc prærogativa ipsis à Deo fuerit concessa; οἱ δοκοῦντες στύλοι εἶναι, inquit Paulus, & v. 6. *qui existimantur aliquid esse*, id est, præcipui doctores habentur, hominum opinione, non Dei jussu. Latet etiam ratio secreta sub ordine, quo Jacobus Petro à Paulo antefertur. Tres illæ columnæ II. Cor. XI, 4. XII, 11. ὑπὲρ λίαν Ἀπόστολοι vocantur, summi scilicet Apostoli, quibus se Paulus minimè inferiorem putat. Chrysostomus ait*: Πρὸς αὐτοὺς ποιεῖται τὴν σύγκρισιν μετὰ τοῦ προσήκοντος αὐτῷ σχήματος, *sese illis cum autoritate sibi conveniente comparat.* Vnus igitur non constituitur summus, sed plures æquales sunt & pares, iisdemq; se confert Paulus.

† *Conf. Cathol. lib. 2. part. 1. art. 3. c. 2.*

* *Homil. 23. in 2. Cor. 11.*

4. §. *Nacti occasionem hanc Paulum æquabimus Petro, cùm is Apostolorum minimus audiat.*

Concreditum Paulo Evangelium præputii, sicut Petro circum-

†*Gal. 2,7.* ciſionis † ; ſive, ita Apoſtolus à Deo conſtitutus eſt, ut Petro Apo-
**Vers. 8.* ſtolatus Judæorum fuerat commiſſus, &, * *qui operatus eſt Petro in Apoſtolatum circumciſionis, operatus eſt & mihi inter gentes*, inquit Paulus. Pondus argumenti ſenſit autor tractatus, qui inſcribitur *La Grandeur de l' Egliſe Romaine*; ac ex Patribus, Conciliis, ſcriptis Pontificum, juxta ſeriem ſæculorum, miro cum labore ac artificio, copioſiſſimis collectis teſtimoniis, probavit, paris honoris & meriti cum Petro eſſe Paulum: Opera ſanè non inani, ſi quidem abſtinuiſſet à viſibili eccleſiæ capite. Andreas Pinto Ramirez, Soc. Jeſu †, nutare videtur in Primatu Petri, cùm Petrus Pauli teſtimonio uti voluit, illo, *tanquam ſacro diplomate*, ſua confirmaturus. II. Pet. III, 15. *Sicut & chariſſimus frater noſter Paulus, ſecundum datam ſibi ſapientiam, ſcripſit vobis.* Paulo poſt in hæc erumpit verba: *Non contendo, an doctior Paulus cæteris Apoſtolis: certè doctrina eius uberior, & clarior ad nos manavit: ut quantum poteſtate ſibi tradita revera condiſcipulis Petrus præſtat, tantum ſapientia excellere Paulus videatur: unde ob iſtam, jam cum Petri Sacerdotio ſummo conferri, jam cæteris præferri intelligitur.* Satis quidem ad rem & ingenuè; nam de poteſtate illa in ſacris altum eſt ſilentium, & valdè delectamur dicto ſive Ambroſii, Serm. LXVI. ſive S. Maximi, inter cujus ſermones ad verbum reperitur, certè antiqui & ſancti autoris, quod Pinto ſuppeditavit: *Ergo Beatus Petrus & Paulus eminent inter univerſos Apoſtolos, & peculiari quadam prærogativa præcellunt. Verùm inter illos, quis cui præponatur incertum eſt: puto enim illos æquales eſſe meritis, qui æquales ſunt paſſione.* Teſtimonium accuratiſſimus perhibet Spanhemius, Paulum frequenter, æquè ac Petrum, ſine exceptione laudari à veteribus; Apoſtolorum ὁ κορυφαῖος, ὁ ἀρχηγὸς, ὁ πρῶτος, ὁ μέγιστος, ὁ ἡγεμὼν, ἡ κεφαλὴ, ὁ προστάτης, *coryphæus, princeps, primus, maximus, dux, caput, præſes*, etiam *nulli ſecundus*, ac ne Petro quidem, ſi non major, vocatur Clementi, Ignatio, Irenæo, Tertulliano, Origeni, Euſebio, Cyrillo Hieroſolymitano, Chryſoſtomo, Ambroſio, Hieronymo, Auguſtino, Leoni; pigetque reliquos transſcribere. Allu-

†*In Selectis S. Scriptur. tract. 2. c. 1. §. 25.*

**Homil. 33. in Matth. 20, 20. T. V.* ſione facta ad τοὺς νυμφαγωγοὺς, qui Græcis erant apoſtoli ſponſi, Chryſoſtomus * Paulum nuncupat τὸν νυμφαγωγὸν τοῦ χριστοῦ, *adductorem ſponſæ ad Chriſtum.* Leo I. †, non eſt auſus caput ſubjicere capiti, ſed capiti oculos aptavit: *Quos* (Petrum & Paulum) *gratia Dei in tantum apicem inter omnia eccleſiæ membra provexit, ut eos*

† *Serm. de Petro & Paulo.*

in cor-

in corpore quasigeminum constitueris lumen oculorum. Hæret in mente, apud Facundum Hermionensem*, Petrum Apostolorum primum dici, Paulum verò minimum. *Nam sic aliquando Petrus Apostolorum primus, sicut jam diximus, cùm non rectè ambularet ad veritatem Evangelii, reprehensus à Paulo minimo Apostolorum, non indignè tulit, nec pro sui primatus gloria resistentem sibi despexit.* Responsum Salmasius † reddit, minimum vocari Paulum, *non merito, sed ordine temporis & vocationis; quia postremus, ut postremo loco vocatus.* Petrum Euthymius, *totius orbis magistrum*, Chrysostomus alicubi, *totius ecclesiæ pastorem* nominant; sed animadvertit Nic. Vedelius*, idem de Paulo dicere Chrysostomum Hom. XVIII. in Rom. cap. XI, 1. ᾧ τὸ κήρυγμα πᾶν καὶ τὰ πράγματα τῆς οἰκουμένης ἐνεπίστευσε, καὶ τὰ μυστήρια πάντα, καὶ τὴν οἰκονομίαν ὅλην, *cui Deus omnem prædicationem, res totius orbis, mysteria cuncta, universamq́; dispensationem commisit.* Sic Paulus pastor œcumenicus cum Petro fuit.

* *Lib. 10.*
† *De Primat. Papæ, cap. 2.*
* *Lib. 2. Epist. Ignat. cap. 5. Exercit. epist. ad Mariā.*

5. §. *Fundamenta ecclesiæ Romanæ cum Petro Paulus jecit, & in Pontificum bullis Paulus dextram Petri occupat.*

Solum Paulum ducem & autorem extitisse condendæ Romæ ecclesiæ Cl. Salmasius † sibi persuasit, nihil quicquam à veritate deflectens, cùm minus Romanum Petri iter explicari possit. Sed, fuerit Romæ, obtinemus tamen, quod cupimus, eandem operam Romæ præstitisse Paulum, quam præstiterit Petrus: Abutuntur enim Irenæo, quicunque existimant, ab ipso solum Petrum ecclesiæ Romanæ fundatorem constitui. Græca Irenæi sic expressit Eusebius*: θεμελιώσαντες οὖν, καὶ οἰκοδομήσαντες οἱ μακάριοι Ἀπόστολοι τὴν ἐκκλησίαν, Λίνῳ τὴν τῆς ἐπισκοπῆς λειτουργίαν ἐνεχείρισαν, *fundantes igitur ædificantesq́; ecclesiam beati Apostoli, Lino inspectionis munus per manus tradiderunt.* Jungit Irenæus utrumque Apostolum, uterque Lino ecclesiæ curam commisit. Veterum profectò plurimi in fundatione ecclesiæ Romanæ Paulum Petro vel æqualem faciunt, vel certè majorem; loca congessit Leo Allatius †, & postquam attulisset ea, in medium ambiguumq́ue sermonem erumpit: *Quas res planas, apertas, minimeq́; dubias ex una parte si videam, ex altera ecclesiæ majestatem monarchicam considerem, Petro soli debitam, à Christo Petro soli exhibitam, incertum mihi est, quid pronunciem.* Ne nihil dicere videamur, Eusebius * poterit sufficere: Ἐν Ῥώμῃ Πέτρος καὶ Παῦλος

† *In Appar. ad Libb. de Primat.*
* *Lib. 5. c. 6.*
† *De Perp. Consens. lib. 1. cap. 3. 4. ib. c. 5. num. 21.*
* *In hæres. Carpocr.*

Παῦλος πρῶτοι γεγόνασιν Ἀπόστολοι ἀυτοὶ καὶ ἐπίσκοποι, εἶτα Λῖνος, εἶτα Κλῆτος, *Romæ fuerunt primi Petrus & Paulus Apostoli, qui & Episcopi, deinde Linus, postea Cletus.* Obversantur etiam animo bullæ Pontificum, in quibus à dextris Paulus collocatur Petri; miros aliqui faciunt ludos, quando in rei caussam inquirunt: Ajunt quippe, (recensente ista Leone Allatio, † qui postea sententiam affert suam) errore sculptorum ista accidisse; vel, propensiores fuisse Græcorum pictores in Paulum, quàm in Petrum: in conventibus ecclesiasticis sinistram esse honoratiorem dextra. Quorundam fert opinio, quod Paulus Petri latus tegat, quemadmodum ii, quos *Laterones* vocant; alii censent, singularem hanc esse Petri modestiam, indulgentis Paulo honoratiorem locum in sua ecclesia, quod Magnates assolent. Leo Allatius affirmat, *id ex Eotholarum Basilicarum dispositione ortum, à Græcis Romam illata, quibus quod dextrum est, sit Latinis sinistrum*; verùm, sinistro pede procedit, quando in hanc abit sententiam. Dixit, si quisquam alius, quod res est, Cl. Salmasius *, ita obtinuisse ab ultima antiquitate, & ab eo tempore, quo minimè dubitabatur, quin primas partes in fundanda ea ecclesia tulisset Paulus. Leviter attingamus, Clementem V. A. MCCCVI. sanxisse, imposterum ne quis temerè affirmaret, Papam ante confirmationem bullis minimè uti debere: Hæc verò ante solennia coronationis *simplex est*, seu talis, *quæ habet tantùm ab una parte DD. Petri & Pauli imagines in plumbo, ex altera verò plana*; postmodo *duplex*, cum imaginibus S. S. Apostolorum, & ab altera parte nomine Pontificis, teste Gregorio Tholosano, in Gerh. von Mastricht Historia Juris Ecclesiastici & Pontificii †.

† *De Perp. Consens. lib. 1. c 6.*

* *Apparat. ad Libb. de Primatu.*

† *Num. 402.*

CAP. II.

DE FUNDAMENTO S. SCRIPTURÆ, quo nititur Petri Monarchia, & Pontificis successio.

1. §. PRimas facilè tenere ajunt locum, *Matth. XVI, 18.* Ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, Quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo meam ecclesiam; *quem animo & mente circumspiciemus.*

Duo hinc exsculpunt adversarii, quod Gerhardus * tradit. Primum

* *Conf. Cathol. lib. 2. part. 1. art. 3. c. 2.*

mum eſt, *quod Petrus ſit iſta petra, ſuper quam fundata eſt eccleſia;*
non tamen, ut erat perſona particularis, ſed, ut Paſtor & caput totius
eccleſiæ. Secundum, *quod eſſe fundamentum, ſit eſſe gubernatorem to-*
tius eccleſiæ. Sed, ne quid nimis; iſta enim grandia ſunt: Vtinam o- *† Commēt.*
mnes pari animo deteſtarentur lites iſtas cum Joh. Fero † queren- *in h. l.*
te: *Circa hunc locum nihil aliud agimus, quàm, quod de poteſtate diſce-*
ptamus, quis major ſit, non attendentes, quod Chriſtus dixit, Principes
gentium dominantur eorum, vos autem non ſic. Accingimur ad rem
ipſam, exploratam habentes rationem textus ſacri, qui inter πέτρον
& πέτραν accuratè diſtinguit. Σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέ-
τρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν. Senſus eſt: *A me petra vocaris*
Petrus, ſuper quam ædificabo eccleſiam meam. Non dicit Chriſtus, tu
es petra, & ſuper te petram; vel tu es Petrus, & ſuper te Petrum æ-
ficabo. Hinc mala fides eſt autoris Hiſtoriæ Petri, Perſicè ſcriptæ,
qui Lud. de Dieu creditur eſſe Hieron. Xavier, torquentis hunc in
modum Spiritus S. verba: *Tu es Petrus, id eſt lapis, ſuper quem ſtru-*
ctura eccleſiæ meæ firma erit. Quin & Syriacum ܟܐܦܐ nihil mo-
ramur, cùm genus prænominis ſit mutatum; *utq; veterum librorum* ** Diſt. 9.*
fides, de Hebræis voluminibus examinanda eſt: Ita novorum veritas* *Vt vete-*
Græci ſermonis normam deſiderat. Nonnulli huic obſervationi ope- *rum.*
ram dant, Chriſtum geſtu juvaſſe vocem, & ſemetipſum monſtraſ-
ſe digito, quod ſolitus ſit Joh. II, 19. λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, *deſtruite*
templum hoc. Notatu dignum cenſet Gvilielmus Rivetus †, *nun-* *† Defens.*
quam in ſcripturis purum hominem petram dici, ſed DEVM duntaxat, *Libert. ec-*
vel Chriſtum filium DEI vivi; ut clarum ſit, quæ de petra dicuntur, de *cles. part.*
Chriſto filio DEI, quem confeſſus eſt homo, non de homine Petro, qui con- *1. cap. 7.*
feſſus eſt, intelligenda eſſe. Sic maximi nominis Vir, Is. Caſaubonus* ** Exerc.*
ait, ſacrorum librorum Interpretes, perſæpe vocem צור, non verte- *15. ad Ba-*
re *petram*, aut *rupem*, ſed *DEVM.* Devt. XXXII, 31. II. Sam. XXII, *ron. n. 13.*
32. Pſalm. XXXI, 3. LXXIII, 26. Petram ad Chriſtum referunt
eccleſiæ Doctorum non pauci. Hilarius Pictavienſis †: *Vnum hoc eſt* *† Lib. 2. de*
immobile fundamentum: una hæc eſt felix fidei petra, Petri ore confeſ- *Trinit.*
ſa, Tu es Chriſtus filius DEI vivi. Gregorius Nyſſenus*: *Dominus eſt* ** Lib. con-*
petra fidei tanquam fundamentum, ut ipſe Dominus ait ad Principem *tra Judæ-*
Apoſtolorum, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam *os, cap. ult.*
meam. Diſputator acutiſſimus & catholicæ veritatis prædicator fi-

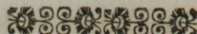
 deliſſi-

delissimus, Augustinus (quo nomine laudatur Nicolao de Clemangi-is*) Tract. CXXIV. sive ult. in Evang. Johannis: *Ecclesia — fundata est super petram, unde & Petrus nomen accepit: non enim à Petro petra, sed Petrus à petra: sicut non Christus à Christiano, sed Christianus à Christo vocatur: ideo quippe ait Dominus, super hanc petram ædificabo ecclesiam meam; quia dixerat Petrus, Tu es Christus, Filius DEI vivi. Super hanc ergo petram, quam confessus es, ædificabo ecclesiam meam. Petra erat Christus, super quod fundamentum etiam ipse ædificatus est Petrus. Fundamentum † quippe aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, Christus Jesus.* Non aliter Beda*: *Super hanc petram, à qua nomen accepisti, id est super me.* Idem arguit Sermo Catholicus de S. Petro, veteri lingua Britannica scriptus, apud Whelocum in notis ad Bedæ Hist. ecclesiasticam †. Petro hunc honorem Servator habuit, ut eum faceret cognominem petræ, cui inædificare voluit ecclesiam suam, hoc est, sui; & frustra docti disceptant, ita sentiente Salmasio*, quæ sit differentia significationis vocum Græcarum πέτρος & πέτρα, quando in hoc Petri cognomine πέτρος Græcè idem non significat, quod πέτρα, vel saxum, vel lapis, sed cognomen est Græcè factum, ex nomine πέτρα. Latinè Petrus rectè petra dicitur, ut Syriacè Cepha; ita *Asina, Musca, Dolabella, Caudex, Mus*, cognomina sunt Romanorum. Idem defendit, sentitque idem magni nominis Dilherrus †, qui de hoc loco enucleatè dixit. Aliter fit in Græcia, ubi cognomen ex nomine appellativo flectitur, mutatis genere & flexione, ut à πέτρα cognomen πέτρος, sive nomen proprium. Similiter atque uno modo Catholicus sermo* de S. Petro: *Ante hoc tempus nomen illi Simon fuit: Sed Dominus hoc nomen* Petrus *illi imposuit, id est,* Petræus. Cùm nomen ipsum Syriacum Petri usurpant Græci, non Κήφα dicunt, sed Κήφας, ut Ἀινέας, aut Κηφᾶς, ut Μητρᾶς. Urgent adversarii, nihil cupientes remittere, poni nimirum demonstrativum pronomen, loco relativi. Esto sane: sed quomodo relativum fœminini generis, refertur ad antecedens generis diversi? Veteres, ut refertur apud Casaubonum †, *pronomen* hanc *non ad nomen Petrus, sed ad præcedentem versum retulerunt.* Si pro relativo vocem ταύτῃ accipias, aut ad præcedentem confessionem pertinet, aut ad vocem petram in præcedente dictione *Petrus* inclusam. Posthæc *novum non est, ut relatio fiat ad vocem in præcedente aliqua dictione latentem*

* *Epist.* 5.
† 1. *Cor.* 3, 11.
* *Homil. in Vigil. S. Andr.*
† *Lib.* 3. *c.* 25.
* *Appar. ad Libb. de Prim.*
† *Eclog. sacr. dict.* 3.
* *Loc. cit.*
† *Exercit.* 15, *n.* 12.

tentem, Joh. VIII, 44. de diabolo: ὅτι ψεύστης ἐστὶ καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ,
quia mendax est, & pater ejus, nempe τοῦ ψεύδους *mendacii*; &, Ger-
hardo autore †, pronomen relativum sæpiùs respicit ad remotum, † *Confess.*
non ad proximum; Rom. V, 12. illud ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον, *in quo* *Cathol. L.*
omnes peccarunt, convenit cum ἑνὶ ἀνθρώπῳ, *uno homine*, aliquantò *2. part. 2.*
remotiore. Petram quoque confessionem Petri reddere scriptores *art. 3. c.*
priscos demonstrarunt Viri doctissimi, Whitakerus, Casaubonus, *2.*
M. Anton. de Dominis, Forbesius, & ante omnes recensendus Ger-
hardus, pluresque alii, quos breviter sequemur. Hilarius * inquit: * *Lib. 2. de*
Vnum hoc est immobile fundamentum: una hæc est felix fidei petra, Pe- *Trinit.*
tri ore confessa, Tu es Christus, filius Dei vivi. Et Lib. VI. de Trin. *Su-*
per hanc confessionis petrā ecclesiæ ædificatio est. Gregorius Nyssenus †: † *Loc. cit.*
Dominus est petra fidei, tanquam fundamentū, ut ipse Dominus ait ad
principem Apostolorum, Tu es Petrus &c. super hanc confessionem scili-
cet, quia dixerat: Tu es Christus &c. Chrysostomus *: ἐπὶ ταύτῃ τῇ * *Hom. 55.*
πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν· τουτέστι, τῇ πίστει τῆς ὁμολογίας, *in Matth.*
super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, id est, fidem & confessio-
nem. Hincmarus, Episcopus Rhemensis, in epistola ad Hincmarum
Laudunensem: *Super hanc petram, hoc est, firmam & solidam fidei*
confessionem, ædificabo ecclesiam meam. Haymo, Episcopus Halbersta-
diensis †: *Petra autem erat Christus. Tale est igitur, ac si diceret Chri-* † *Hom. de*
stus, super hanc fidem, id est, super me, quem tu confessus es, ædificabo *Temp.*
ecclesiam meam. Longiùs evagari non licet; videbimus saltem, qua-
re interrogatis omnibus, solus responderit Simon Petrus. Judice in-
genioso Montacutio *, Apostoli ore Petri loquebantur, quod essent * *Origg.*
σύμψηφοι, ad confusionem tollendam, unus loquebatur & profite- *eccles. T.*
batur, quod animitùs cæteri sentiebant. *Ille autem unus erat Petrus*, *1. part.*
partim naturali dispositione semper προπετής, *in Christum magistrum* *post. A. C.*
Zelotes, & princeps confessus Apostolici, hæc ferè eodem modo com- *33. n. 5.*
plectente Chrysostomo †: Τὸ στόμα τῶν Ἀποστόλων ὁ Πέτρος, ὁ παν- † *In Matt.*
ταχοῦ θερμός, ὁ τοῦ χοροῦ τῶν Ἀποστόλων κορυφαῖος, πάντων ἐρωτη- *16, 15.*
θέντων, αὐτὸς ἀποκρίνεται, *Os Apostolorum Petrus, semper fervidus,*
chori Apostolorum coryphæus, cunctis interrogatis ipse respondet.
Præterea non contenti sunt, qui secus sentiunt, Petrum vocare pe-
tram, nisi & illud addant, esse fundamentum ædificandæ ecclesiæ.
Verùm, ut leges in Republica, & quidquid Rempublicam suffulcit
& su-

& ſuſtentat, fundamentum dicitur; ſic Apoſtolorum doctrina, ab omni errore libera, fundamentum eccleſiæ vocatur. Concinnè doctiſſimus Vir, Lud. de Dieu, Animadv. in Hiſt. Petri. *Fac ſenſum Chriſti eſſe, ipſum Petrum eſſe petram — fatebitur mihi credo omnis Chriſtianus, Petrum non qua hominem, ſed qua Apoſtolum & præconem doctrinæ Chriſti eſſe fundamentalem eccleſiæ petram; quid verò hic habet, quod non cum cæteris coapoſtolis commune ſit?* Nam *ſuperſtructi ſuper fundamentum Apoſtolorum ac Prophetarum, exiſtente imo angulari lapide ipſo Jeſu Chriſto*, Epheſ. II, 20. Jacobus Heerbrandus *: *Apoſtoli non ſunt fundamentum eccleſiæ: ſed ſua doctrina de Chriſto fundamentum jecerunt, & hoc eſt, quod Paulus inquit* Epheſ. II. *Ædificati ſuper fundamentum Prophetarum & Apoſtolorum id eſt, ſuper doctrinam eorum, qua fundamentum poſuerunt Jeſum Chriſtum.* Mens Apoſtoli non eſt, eccleſiæ fundamentum eſſe Prophetas, pridem defunctos, ſed doctrinam eorum, ſcriptis contentam, ſicut Luc. XVI, 29. *habent Moſen & Prophetas*, id eſt, doctrinam Moſis & Prophetarum; ut taceamus, fundamentum ſecundarium ἄγραφον eſſe, minimeque conſtare. Eleganter Nic. Vedelius † oſtendit, quomodo Apoſtoli dicantur fundamentum eccleſiæ, *non quod ipſi fundamenta eſſent ipſiſſima, ſed quia fundarunt eccleſiam ſuper fundamentum, quod eſt Chriſtus, ſive fides in Chriſtum.* Hinc firmum & ſtabile fundamentum Ignatio * eſt τὸ αἷμα τοῦ χριστοῦ, *ſanguis Chriſti*, quamvis Vſſerius hæc minio ſignet, tanquam diverſa à vetere Latino interprete. Judicium Jo. Pearſonii de Vedelio † impertiamur: *Induſtria Vedelii, quam ad loca in Epiſtolis Euſebio memoratis corrupta & interpolata judicanda, & à genuinis ſecernenda adhibuit, ſi conatum ſpectemus laudanda; ſi eventum ſive ſucceſſum, parvi quidem æſtimanda videntur.* Pulchrè & oratoriè dixit Whelocus*: Verùm, quid ad hæc Petrus, *fingite*; *Egóne ſolus* Cephas? *hoc eſt*, lapis. *Chriſtus eſt*, I. Pet. II, 4. ille vivus lapis. *Vel, Egóne ſolus* lapis *propter fidem? vos quoque credentes* † eſtis vivi lapides. Gildas Britannus *: *Vero Sacerdoti dicitur: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam.* Eruditè, ſi quæ unquam alia, hæc omnia contulit magnus Caſaubonus †, neque in diverſa itum eſſe commonſtrat: *Sic prorſus Patres, quando dixerunt ædificatam eſſe eccleſiam ſuper Chriſto, item ſuper Petro, vel unoquoque fidelium, nec non ſuper fide, aut confeſſione fidei, in re optimè conſentiebant; &, ut Auguſtinus dicere*

*Comped. Theol. L. de Eccleſ.

† *Exercit. 3. in ep. Ignat. cap. 7. ad Philad.*

* *In epiſt. ad Philadelph.*

† *In Vindic. epiſtol. S. Ignat. cap. 4.*

* *Ad Hiſt. Bedæ L. 5. cap. 7.*

† *V. 5. ibid.*

* *In epiſt.*

† *Exercit. cit.*

cere ſolet, locutionum hæc fuit diverſitas, non ſententiarum. Eadem bona fide complexus eſt Ferus*; *Cùm Chriſtus dixit*: Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam, *nihil aliud vult, quàm ſe eccleſiam ædificaturum ſuper firmum immobileq́; fundamentum, contra quod nihil poſſint omnes adverſariorum inſultus. Ex hoc claret, quòd Chriſtus eccleſiam ſuam non ſuper Petrum — aut quemcunq; alium hominem ædificavit: nullus enim homo tam firmus & conſtans, qui non poſſit moveri; id quod etiam in Petro manifeſtè videmus. Alia igitur petra inquirenda eſt. Et quidem in Scriptura ſacra ipſe Chriſtus frequenter lapis vel petra dicitur.* Brevi poſt: *Petram, cui eccleſia innititur, ſupra diximus eſſe Chriſtum, vel potiùs fidem veram, id quod ex verbis Chriſti manifeſtè colligitur. Statim enim, cùm Petrus dixiſſet*: Tu es Chriſtus, *reſpondit Chriſtus*: Tu es Petrus, *quaſi diceret: Jam petræ nomine dignus es. Et ſubdit*: Et ſuper hanc petram, *ſuper hanc ſcilicet fidei confeſſionem.* Vltimò, Auguſtinus, etſi ſemel ſcripſerit, in Petro, tanquam in petra, fundatam eſſe eccleſiam, expoſitionem tamen iſtam non videtur velle ratam lib. I. Retract. c. XXI. quamvis eam nō damnet, ſed in lectoris arbitrio relinquat; & certè, poſteriorem priori haud obſcurè anteponit. Admiratione afficimur, quoties redit in memoriam obſervatio illuſtri laude conſpicui Wagenſeilii, Exercit. de Elect. Rom. Pontif. Petri nomen non tantùm Pontificum neminem unquam adhibuiſſe, ſed mutaſſe etiam illud, ſi quidem fuerit ante electionem. Jure illo Petri & Primatu frui diſcupiunt, nomen relinquunt.

* Comment. in h. l.

2. §. *Hunc excipit vers. XIX. cap. ejuſd.* Et tibi dabo claves regni cœlorum, & quicquid ligaveris in terra, erit ligatum in cœlis, & quicquid ſolveris in terra, erit ſolutum in cœlis, *quo plenam poteſtatem, eamq́; ſummam, ſoli Petro datam fuiſſe credunt.*

Quid ſibi velit poteſtas clavium, recenſet Barlaamus Monachus†: Τὰς κλεῖς βασιλείας τῶν οὐρανῶν δώσειν τῷ Πέτρῳ ὑπέσχετο καὶ ταύτας εἶναι τὴν τοῦ δεσμεῖν τε καὶ λύειν ἐξουσίαν, δι' ὧν ἐπήγαγεν ἐδήλωσεν. ἀλλὰ μὴν ταύτην γε καὶ τοῖς λοιποῖς Ἀποστόλοις δεδωκὼς φαίνεται. *Petro claves regni cœlorum Chriſtus ſe daturum pollicitus eſt, quas nihil planè aliud eſſe, quàm ligandi ac ſolvendi poteſtatem, verbis ſequentibus aperte declaravit. Verùm, iſtam utiq; poteſtatem à Domino reli-*

† De Princip. Papæ cap. 2.

quis quoque Apostolis datam, constat. De veritate illius propositionis *claves regni cœlorum denotant summas potestates*, perparum constat; quin non dixit Christus, quæcunque ligaveris super terram, erunt ligata in terra, sed in cœlis. Si clavis usum Princeps ministro indulgeat, non largitur ei jus omne; sic Christus Princeps claves concessit servo suo Petro, sive facultatem remittendi retinendive peccata. Quæsiverunt postea ex Magistro discipuli, quis maximus esset in regno cœlorum *; unde colligitur, Petri primatum & potestatis plenitudinem illos haudquaquam agnovisse. Afferto clavis metaphora non obstat, nec tanta vis illius verbi est, ut habeat significationem integri juris. Apocalyps. III, 7. Christus vocatur *Sanctus & verax ille, qui habet clavem Davidis. qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit.* Sumta hæc est phrasis ex Jes. XXII, 22. ubi DEUS promittit Eljakimo, se impositurum ejus humero clavem domus Davidis, id est, eum futurum Prætorio Præfectum. Fatemur, Christum habere clavem Davidis, sive, summam autoritatem in ecclesia, qui secundum Deitatem Patri æqualis est, sed independenter ab alio, qua ratione Petrus claves non possedit, nec Esaiæ locus hoc evincit, nisi cum Ribera † quis de Christo interpretetur, cujus figura Eljakim fuerit. Porro, eandem potestatem acceperunt omnes Apostoli Matth. XIIX, 18. & Joh. XX, 23. Petrus omnium loco respondit, eaque de caussa, quod dicitur Petro, singulis dicitur. Ambrosius *: *Quod Petro dicitur, Apostolis dicitur.* Simoni & Andreæ fratribus tantùm in Evangelio † legimus Dominum promisisse, fore ipsos *hominum piscatores*; quis credat ab isto munere Johannem & Jacobum fuisse exclusos? Theophylactus * putat, Apostolis simul & promissas & datas esse claves: *Quamvis Petro soli dictum sit, dabo tibi, omnibus tamen Apostolis concessæ sunt. Quando? cùm dixit, Quæcunque remiseritis peccata, remittuntur. Etenim, cùm dixit dabo, futurum tempus signat, hoc est, post resurrectionem.* Idem videtur perspexisse Ferus, scriptor Pontificius, in Matth. cap. XVI. Mira memoramus; Johannes est Chrysostomo, ὁ στύλος τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησιῶν, ὁ, τὰς κλεῖς ἔχων τοῦ οὐρανοῦ, *columna ecclesiarum per terrarum orbem, claves gestans Regni cœlorum*, ita legentibus optimis Codicibus, Montacutio † teste. Origenes & Augustinus prorsus consentiunt, Christi discipulos omnes, claves accepisse. *An verò*, ait Origenes *, *soli Petro dantur à Christo claves regni cœlorum,*

* *Matth.* 18, 1.

† *In cap. 3. Apoc.*

* *In Ps. 38.*

† *Matth.* 4, 19. & *Marc.* 1, 17.

* *In Matth.* 16.

† *Origg. eccles. T. pr. part. post. A.C. 33.*

* *Tract. 1. in Matth.*

nec

nec alius beatorum quisquam eas accepturus est? Quod si dictum hoc: tibi dabo claves regni cœlorum, cæteris quoque commune est, cur non simul omnia, & quæ prius dicta sunt, & quæ sequuntur, velut ad Petrum dicta, sunt omnium communia? Augustinus †: *Petrus multis locis Scripturarum apparet, quod personam gestet ecclesiæ, maximè illo in loco, ubi dictum est: Tibi dabo claves regni cœlorum. Numquid istas claves Petrus accepit, & Paulus non accepit? Petrus accepit & Johannes & Jacobus accepit, & cæteri Apostoli.* Jus esto, Bedam * his annumerare: *Itemque*, ait, *omni sancto Sacerdoti promittitur: Et quæcunque solveris super terram, soluta & in cœlis, & quæcunque ligaveris super terram, erunt ligata & in cœlo.* Denique, loca Matth. XVI, 18. & Joh. XX, 23. negant aliqui, per omnia esse similia & parallela; sed fidem verbis non faciunt, in alia omnia discedentibus Ambrosio, lib. I. de Pœnit. cap. VI. & Augustino tractat. CXXIV. in Johan. Certum est, idem esse objectum ligationis, quod est clavium; harum sola sunt peccata, ita, ut his non condonatis cœlum claudatur, vel obliteratis, aperiatur. Verbo: Quod Johannis XX. additur, id Matth. XVI. intelligitur. Dictum Joh. XXI, 15, 16, 17. sæpius usurpant, quod soli Petro dictũ sit, *Pasce oves meas*; sed cumulatè satisfecerunt adversariis magni ecclesiæ nostræ Viri, Joh. Gerhardus Harm. Evangel. cap. CCXV. Confess. Cathol. Lib. I. Part. II. cap. II. & Christian. Dreierus, Controvers. cum Pontif. Disp. X.

† Serm. 30. de Divers.

* In Epist.

3. §. *Non sine ratione Synodi Nicænæ I. Can. VI. cognoscemus, qui æquè ac CPtanus III. & Chalcedonensis XXVIII. visus est Græcis decidere controversiam de Primatu Romani Pontificis. Hac occasione de Regionibus suburbicariis habebimus sermonem.*

Tempore Nicæni Concilii trium Patriarcharum dignitatem, Romani, Alexandrini, Antiocheni, notam fuisse, res probatu admodum difficilis est. Sed fingamus, ea, quorum veritatem nemo adhuc patefecit: Salmasio † multum inquirente, *de Metropolitana provincia Episcopi Romani, non de Patriarchali diœcesi Canon intelligendus foret.* Joh. Launoius, libro de Recta interpretatione hujus Canonis fatetur, hic nihil esse, *quod Patriarchis κυρίως & propriè convenit, sed de jure Metropolitico agi.* Canon sic se habet: Τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω, τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ, καὶ Πενταπόλει, ὥστε τὸν Ἀλεξανδρεί-

† De Primatu, cap. 20.

ας ἐπίσκοπον πάντων τούτων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν· ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπισκόπῳ * τοῦτο σύνηθές ἐστιν· ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις, τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις. Versionem petimus à Dionysio Exiguo, qua Baronio *non reperitur exactior atque fidelior. *Antiqua consuetudo servetur† per Ægyptum, Lybiam, & Pentapolim, ita ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem: quia & urbis Romæ Episcopo parilis mos est. Similiter autem & apud Antiochiam, caterasq; provincias, suis privilegia serventur ecclesiis.* Sanciendi Canonis caussa fuit Meletius, qui ordinandorum Episcoporum jus usurpavit, quod pertinuit ad Alexandrinum; quare Canon jus suum Alexandrino restituit. Diœceseos Ægypti provincias tres recenset Canon, quarum numerus ad decem tandem excrevit; tot enim Metropolitanos ex hac diœcesi jubent convocari Theodosius & Valentinianus epist. ad Dioscorum, quæ act. I. Concil. Chalcedonensis recitatur, teste Viro magno Phil. Berterio*. Integrum Canonem acri magnoque judicio non ita pridem expendit Fr. Spanhemius†, cujus itineribus ivimus aliquando. Queruntur ex parte adversa, truncatum esse Canonem suo capite, in eaque illa desiderari; *Quod Ecclesia Romana semper habuit primatum*: Ita enim efferri à Legatis Pontificiis in Synodo Chalcedonensi act. XVI. Reponimus verò, hoc augmentum ignorare statorem & restauratorem antiqui & purioris Juris Canonici, Christoph. Justellum & nuper Gvil. Voëllum, Theologum Sorbonicum*: ne dicamus de corpore Isidori Hispani, vulgò Mercatoris, aliàs Peccatoris, Epitome Rufini, Cresconii, Episcopi Africani, Collectione canonum Latina, & ipso Gratiano in Decreto†. Imposuit, si non omnibus, certè plurimis, *Alanus Copus*, alias *Nicolaus Harpsfeld*, in Dialogis contra oppugnatores Papatus*. Binius† fusè disputat, quid sit *antiqui juris*, sed parum in ea re situm est. Antiquissima versio, quam mirè effert Sirmondus, Rufino lucem præbet: *Antiqui moris, ut urbis Romæ Episcopus* suburbicaria loca, & omnem provinciam, *sua solicitudine gubernet; quæ verò apud Ægyptum sunt, Alexandriæ Episcopus omnium habeat solicitudinem.* Regiones suburbicarias Jo. Seldenus* statuit *rem cumprimis perpendendam, quoties quis de arrogata Pontifici Romano potestate disquisitionem init.* Enititur quidem Berterius†, ut Pontifici suus constet honor, nec intra brevem ambitum suburbicariarum regionum claudatur: *Observandum*, ait, *Romam & suburbicarias regiones à Præfecto Urbis, & Vicario, ut reliquas Italiæ pro-*

*male τού-τῳ.
* *A.C. 325. n. 123.*
† *quæ est*
**Pithanon Diatr. 1. cap. 4.*
† *Dissert. Hist. arg. quaternione.*
**Bibl. Jur. Can. vet. Tom. 1.*
† *Dist. 65. c Mos antiq.*
* *Dial. 1.*
† *Tom. 1. Concil.*
**Commēt. in Eutych. Origg. n. 8.*
† *Pithan. Diatr. 2. cap. 3.*

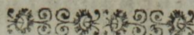
provincias à Præfecto Prætorio Italiæ, & ejus Vicario regi atq; guberna-ri consuevisse. — Sed effecit urbis dignitas, ut in Præfecto & Vicario constituendo sola tantæ civitatis ratio habita videatur : hinc Diœce-seos Italicæ nomen retinuit ea tantùm Italiæ pars, quam Præfectus Præ-torio administrabat. Quo fit, ut frequenter in Imperatorum constitutio-nibus suburbicariæ provinciæ, quæ omnes in Italia sunt, ab Italia ta-men separentur. Hoc contentè dicit, illustrem fuisse eam partem Italiæ, in qua Roma imperium terris æquavit, & quam in diœcese-os formam redactam Vrbi dicarunt orbis moderatores, comparan-dam utique ad diœcesin Ægypti; exinde urbicariam suffecisse (cùm essent in Patriarchatu Romano plures Diœceses) quæ cum Ægypti-aca conferretur. Largimur, æternæ urbis gloriam fuisse summam, cujus verò Episcopũ ideò supremum appellare valdè dubitamus; & factum benè, quod suburbicariæ provinciæ Italiæ terminos non ex-cesserint. De Patriarchatu Romano sententiam ferre cupimus Illu-strissimum Petrum de Marca, Archiepiscopum Parisiensem †: *Sa-nè dissimulandum non est, eo Canone* (sexto) *tres illos Antistites Epi-scoporum tantùm, vel* ad summum Metropolitanorum *nomine cen-seri: Qui seculo sequenti in Concilio Ephesino* Archiepiscoporum *titu-lo aucti, in Concilio CPtano* Exarchorum diœceseos *dignitate decorati, tandem in Concilio Chalcedonensi promiscuè* Archiepiscopi, Exarchi, & novitia dictione Patriarchæ *sunt appellati.* Suburbicariis locis maximè geminus est τόπος χωρίου Ῥωμαίων, *locus regionis Romano-rum* apud Ignatium, qui inscripsit epistolam τῇ ἐκκλησίᾳ, ἥτις προ-κάθηται ἐν τόπῳ χωρίου Ῥωμαίων, *Ecclesiæ, quæ præsidet in loco regio-nis Romanorum.* Vedelius in hunc locum: *Propriè loquendo Romanæ regionis nomine venit, quidquid in Italia terrarum Præfecti Vrbis ad-ministrationi suberat, quæ suburbicariæ regiones appellantur: nimi-rum Tuscia, Picenum, Latium vetus, Latium novum.* Ad summam, tunc intra Italiæ limites Romani Episcopi cura ecclesiastica se con-tinuit, & operæ pretium est huc transscripsisse insignia Gerhardi * verba: *In hoc Canone sexto Concilii Nicæni Oecumenici omnes Metro-politani Romano Episcopo exæquantur, nec ei quicquam amplius, quàm Alexandrino, Antiocheno, & cæteris aliarum provinciarum Metropo-litanis, tribuitur.*

† *Lib. 1. de Concord. cap. 3. n. 5.*

* *Confess. Cathol. Lib. 2. part. 1. art. 3 c. 5.*

4. §. *Summa illuc pertinet, ut sciamus, Christum esse caput ecclesiæ, & aliud non dari in his terris; tametsi possi-mus dare Pontifici primatum ordinis.*

Luce

Luce omni clarior est Paulus, Ephes. I, 22. *Omnia subjecit ejus pedibus, eumq́; constituit caput super omnia ecclesiæ*. Et cap. V, 23. *Christus est caput ecclesiæ*. Vnum caput ecclesiæ, Christum, scriptura memorat, & Christi post ascensionem vicarios, Ephes. IV, 11. *Dedit alios quidem, Apostolos, alios verò, Prophetas, alios autem, Evangelistas, alios autem, Pastores & Doctores*: nulla verò fit mentio Patriarchæ Oecumenici. Omnes Apostolos rationem habere ecclesiæ Christus jussit, Matth, XXVIII, 20. Joh. XX, 21, 23. Summus Sacerdos N.T. distinguitur a summo Sacerdote V. T. quod nemo ipsi succedat, Heb. VII, 23, 24. *At illi quidem plures facti sunt Sacerdotes, quod mors prohiberet eos permanere: At iste, propterea, quod in æternum manet, perpetuum habet Sacerdotium*; & hoc quidem rei caput est: Tamen nihilominus uteretur ecclesia Romana jurisdictione, ex antiquo more, juxta Nicænos Patres, non exclusis limitibus Nicænorum. Acutus & multùm providens Philippus, non modò adstipulatore, sed etiam autore Luthero (testis est Joachimus Camerarius in Vita Philippi) sub finem Articulorum Smalcaldicorum † disertè scripsit, *posse concedi Pontifici superioritatem in cæteros Episcopos, quam* jure humano *habeat, si permitteret libertatem usumq́; puræ doctrinæ cœlestis*. Ipse Lutherus in epistola ad Georg. Spalatinum: *De primatu Romanæ ecclesiæ acriùs certatum est. Ego primatum honoris non negavi, nec potestatis dedi, saltem jure divino, nihil repugnaturus, imò constanter confessurus ac defensurus, si facto, vel jure humano eum habeat*. Satis est, & affatim prorsus.

† *Libb. Normal. p. 536. & Form. Concord. 338.*

CAP. VLT.

DENARIOS QVOSDAM NOVI TESTAMENTI explicat.

I. §. V*T finis respondeat principio, Angliæ Denario S. Petri, adjiciemus duplicem denarium, quem solvit Petrus; sive staterem, Matth. XVII, 27. ante oculos positum, considerabimus.*

Eadem opera vers. XXIV. in τὰ δίδραχμα inquirendum est, quorum pretium rectissimè exponit Scholiastes Nicandri: Δίδραχμον τὸ τέταρτον τῆς οὐγγίας, *didrachmum quarta pars est unciæ* (Atticæ) veluti apud Hesychium * Δραχμὴ τὸ ὄγδοον τῆς οὐγγίας, *Drachma, octava*

* *Voce δραχμή.*

ctava pars unciæ. Pari ratione Julius Pollux † narrat τρίδραχμον, tres valentem drachmas nummum, τετράδραχμον, sive, literis interlisis, τέτραχμον, quatuor drachmas continentem. Ammonius verò* nonnihil ponit discriminis inter τέτραχμον & τετράδραχμον. Τέτραχμον μὲν γάρ ἐστιν τὸ νόμισμα, τετράδραχμον δὲ τῶν τεσσάρων δραχμῶν [ἄξιον] *Tetrachmum etenim numisma est; tetradrachmum autem, quod valet quatuor drachmas.* Jam in confesso est, drachmæ Atticæ & denarii idem esse pretium, ut δίδραχμον binos conficiat denarios. Sublimis ingenii Vir, Joh. Gravius † tetradrachmum æquiparat stateri, ad testimonium citans Cleopatram in Fragmentis, & Epiphanium περὶ σταθμῶν, de Ponderibus. ὁ στατὴρ, in Fragmentis, ἄγει οὐγγίας δ', καλοῦσι δὲ αὐτὸν τετράδραχμον, *stater valet quatuor drachmas. Eundem verò tetradrachmum appellant.* Hæc sanè mirè conveniunt cum Matthæi loco, dicente in sententiam istam Wilebrodo Snellio*; &, pergravi teste, Josepho †, in singula capita olim solutum fuit δίδραχμον: Hinc Christus pro se & Petro staterem expendit, sive, quatuor drachmas, quas singulatim Evangelia Persica MSS. eruditissimi Viri D. Pocockii exprimunt. Richardus Montacutius, Norwicensis Episcopus*, aliter sentit, atque Casaubonus, Baronius, Bulengerus; nec sine ratione credit politicum hoc fuisse tributum, ad exemplum illius, in Sacra Politia à Deo instituti, &, vel Herodi, vel quod potiùs arbitratur, Romanis solutum, ab Augusto Cæsare, vel Pompejo, gentis Triumphatore, impositum; quam rem quæstio de Regibus gentium extra dubitationis aleam statuat. Pergit, didrachma & stateris vocem ab exteris in re nummaria, non in sacris Scripturis usurpari pro Templi rebus. *Sed nec illis contenti Divini Historici, statim* τέλη *&* κῆνσον *etiam adhibent, quasi digitum intenderent ad tributum civile Domino solvendum sæculari, per Censitores.* Negat Grotius, quod ait Montacutius; nos amplectimur Lightfooti judicium: Verba tributum exigentium hoc ferè sonare, num Magister vester est de secta Judæ Galilæi, qui tributum Romanis non penset? isti etenim addicti, quos Zelotas Josephus nominat, tributum Principi Romano strenuè denegarunt. Deinde, Regis filius non erat Christus, qui provinciis aliquot imperaret, sed Regis Regum, non ignorante Petro, quem affabatur; scandalum tamen fuissent

† *Lib. 9. cap. 6.*

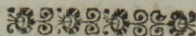
* Περὶ ὁμοίων καὶ διαφόρων λέξεων.

† *Loc. sup.*

* *De Re nummaria.*

† *Lib. 7. Bell. Jud. cap. 27.*

* *Origg. eccles. Tom. pr. part. post. A.C. 33.*

issent passi Censitores, si Christus exemptum se prædicasset, ipse Regis filius. Sic Montacutii Scholiastes: Ἀπόδειξις πρῶτον, ὅτι οὐ δεῖ τελεῖν, διὰ τὴν θεότητα· κελεύει δοῦναι, διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, *præcedit argumentum, quod propter Deitatem solvere non teneatur; jubet dare, propter humanitatem.* Vna mente consentit Isidorus Pelusiota lib. I. epist. CCVI. Quidam colligunt ex Matthæi VIII, 14. Petro fuisse domum in Capernaumo propriam, quare Christus jusserit staterem pendere, quod non dijudicamus.

2. §. *Examinandus quoq; est, momentoq; suo ponderandus nummus censualis Matth. XXII,* 19. Ostendite mihi numisma census. Ipsi verò obtulerunt ei denarium.

Non confundenda sunt νόμισμα τοῦ κήνσου, & κῆνσος Marc. XII, 14. Is enim Luc. XX, 22. φόρος, *tributum*, vocatur. Κῆνσος vox Romana est, quam à Romanis acceperunt posteriores Græci; unde Hesychius: Κίνσος εἶδος νομίσματος ἐπὶ κεφαλαίου, *census species nummi in capita impositi*; quæ quidem lectio male se habet. Rectè Meursius † Κίνσος, εἶδος νομίσματος ἐπικεφάλαιον. Cl. Salmasius ad Æl. Lampridium * monet, Hesychium non appellasse aliquod genus nummi census nomine, quale nunquam fuerit, &, δίδραχμα solventes censum duplicem pependissent; sed quamvis monetá census appellatione posse venire. Denarii Evangelistæ tres meminerunt, illius Romani, qui inde à devicto populo Judaico in usu esse cœpit, per Palæstinam. Gerh. Joh. Vossius †: *Obtulere Christo denarium; nempe, quia tributi nomine in specie, ut loquimur, duos persolverent denarios: unde Christum ac Petrum, didrachma legimus persolvisse.* Exhibebat tunc imaginem Cæsaris plerumque denarius, ut olim Jani bicipitis, virginis Vestalis, quandoque Triumviri, Prætoris, Consulis; ideoque numisma census Christus exigebat, ut sic eos convinceret erroris de non dando Cæsaris tributo; quamvis graviter ferre poterant legere, DIVI AVG. F. vel DIVO AVGVSTO. Seldenus denarium existimat Tiberii imaginem præ se tulisse. Nummus, cui Cæsaris edictum posuit pretium, Cæsarisque nomen cum vultu præferens, testabatur Cæsarem summo in Judæa uti imperio, idque à Judæis agnosci, qui nummum talem usurparent. Aberrant à vero, quicunque existimant, quæri de dimidio siclo, qui Templo dependebatur, an ille sit Cæsari dandus: Diversa

† *In Glossar. GB*
* *In Alex. Sev. c.* 39.
† *Harm. Evangel. lib.* 1. *c.* 8.

versa omnia; non de legitimo, sed de extraordinario, & vi Romanorum extorto agi tributo, eruditissimus Camerarius apud Abrah. Scultetum * docuit. Tribus verbis: Cæsari reddenda sunt, quæ sunt Cæsaris, non Petro; quemadmodum non ad Petrum, sed ad Imperatorem Paulus appellavit. Ex verbis, *Reddite, quæ Cæsaris sunt, Cæsari, & quæ Dei, Deo*, Justinus, teste Joh. Forbesio † infert, *ut Principibus in aliis quidem læti ministremus, Deum autem solum adoremus*, ὅθεν Θεὸν μόνον προσκυνοῦμεν, ὑμῖν δὲ πρὸς τὰ ἄλλα χαίροντες ὑπηρετοῦμεν, βασιλεῖς καὶ ἄρχοντας ἀνθρώπων ὁμολογοῦντες. Intelligit cultum, qui civili major sit; nam sine peccati crimine Bath-scheba & Nathan Davidem adorarunt, I. Reg. I.

* *Observ. cap. 60. in Matth.*
† *Instit. hist. Theol. lib. 7. c. 4.*

3. §. *Succedit denarius, omnibus ex æquo præbitus*, Matth. cap. XX.

Observat Lightfootus *, in hac parabola (quæ Capello convenire videtur cum illa, quam R. Jona desumsit ex Tanchuma) operarios manè conduci in totum diem, ac postea in horas; perinde, ac distinguunt Canones Hebræorum inter שכרים יום *conductos in diem*, & שכרים שעות *conductos in horas quasdam*. Qui operam suam addixerunt certo pretio, contenti illo debent vivere, secundum Canonem †: *Dicit paterfamilias servo, Ito, conduc mihi operarios quatuor denariis, atque abit ille, & conducit eos tribus; quamvis labor eorum mereatur quatuor denarios, non reddentur tamen iis nisi tres*, שקיבלו על עצמן ויש להם תרעומה על שליח *eò, quod ex compacto hoc in se susceperunt, & querela iis est adversus servum.* Immodicè loco hoc abutuntur, qui per mercedem intelligunt vitam æternam. Rectiùs exponunt nonnulli operarios primò conductos de Judæis; per conductos posteriùs intelliguntur gentes seriùs vocatæ; denarius utrisque datus significat admissionem utriusque populi in fœdus, quod quàm ægerrimè ferebant Judæi, & gentes in consortium gratiæ admitti indignabantur. Minus firmum est argumentum de denario omnibus ex æquo soluto, ut per eum æternam vitam liceat intelligere; quandoquidem denarius murmurantibus quoque datur & malevolis, illisque, qui recedere jubentur à Domino, v. 14. Si cui aliter visum fuerit, acquiescimus pulchra Paulini sententia *: *Beatos fore omnes dissimili fulgore pares.* Pares, quia omnes clara Dei visione ex æquo erimus beati; impares, accidentali gaudio & externa claritate.

* *In Matt. 20, 2, 13.*
† *Maimon. in* שכירות *cap. 9.*
* *In Nat. Felicis.*

4. §. *Clauſulam diſputationi imponat ultimus quadrans* Matth. V, 25, 26. *cui reſpondet* Luc. XII, 58, 59.

Quadrantem æquant duo λεπτὰ, Marc. XII, 42. λεπτὰ δύο, ὅ ἐστι κοδράντης, perinde ut duæ Prutæ valent unum quadrantem, quod eſt in Hieros. Kidduſchin†. Ligthfootus, quo nemo accuratius hæc ſcrutatus eſt, quadrantem ſic dictum exiſtimat, *non quod quarta pars eſſet denarii, ſed quarta pars Aſſarii, qui quàm minima pars fuerit denarii.* Meretur referri ſententia doctiſſimi Wilebr. Snellij*, λεπτὸν chalci fuiſſe partem ſeptimam apud Atticos; ſed λεπτὰ, quorum meminerit Marcus, λεπτοῦ Ἀθηναίων pretiū ter ſuperaſſe. Hilarius λεπτὰ δύο vertit duos denarios; ex vetuſto denarii uſu, pro ſtipe. Plutarch. in vita Cic. teſtatur, τὸ λεπτότατον τοῦ χαλκοῦ νομίσματος κοδράντην καλεῖσθαι, *minimum æris nummulū quadrantem vocari.* Rem ipſam aggredimur: Chryſoſtomi mentem explicat Vir egregius, Fr. Spanhemius†, nullam hîc eſſe parabolam, ut judex intelligatur homo, tortor homo, carcer, vera vincula &c. Solidè eundem locum pertractavit Spanhemius F.* non ſine plurium acceſſione. Donabimus, locum eſſe veluti parabolam quandam, ut ſenſus hic exiſtat, ſuadente Vincentio Regio, *fac in rebus animæ quod ſolet fieri in lite de re temporali; ut enim præſtat reconciliari adverſario, id eſt, ei, qui habet aliquid adverſum te; quàm ab eo judici tradi & condemnari: ita proximo læſo præſtat reconciliari, quàm à Deo puniri.* Πρότασις à Chriſto expreſſa, non ἀνταπόδοσις, quare totius orationis ſcopus videndus eſt, nec convenit partes ſingulas vexare. Alia occaſione repetita apparent, quæ Matth. V. dicta ſunt; nihilominus idem ſenſus manet integer, litigioſos homines ſeverum aliquando experturos judicium: Et perpetuus Chriſti mos eſt, perſuadere hominibus concordiam moderationemque, quod vel ex parallelo loco Luc. XII, 58. patet Inq i ınt, noviſſimus quadrans minuta indicat peccata, quando etiam quadrans eſt minima moneta; verbo: Satisfactio pœnæ: Et purgatoriū latent hîc Bona verba: Vir magna gloria, J. F. Gronovius† negat, per quadrantem proprium genus minuti æris intelligi debere; & carcerem, unde non exitur, ante ſolutionem ultimi quadrantis, exponunt gehennam cum Ambroſio & Hieronymo, Auguſtinus lib. ad Dulcitium, quæſt. I. & lib. I. de Serm. Dom. in Monte, Fulgentius Lib. II. de Remiſſ. peccat. cap. IV. *Donec reddas*, non ſignificat certum tempus;

† *Fol. 58. 4.*

* *De Re numm.*

† *Dubb. Evang. part. 3. dub. 144.*

* *Vindic. Bibl. lib. 1. loc. 20.*

† *Lib. 4. de Pecun. vet. c. 12.*

ſed

ſed æternitatem; ut Matth. I, 25. Pſal. CX, 1. I. Cor. XV, 25. &, in ſenſu literali certum, vel minima debita cum rigore eſſe ſolvenda, Matt. XVIII, 34. πᾶν τὸ ὀφειλόμενον: Figuratè, omnes pœnæ ſuſtinendæ, nulla condonata. Inſtant, κοδράντης & λεπτὸν deſignant peccata per ſe venialia; verùm ſunt iſta ἄγραφα, imò ἀντίγραφα, & oſtenſum magnis Viris, non peccatum innui; ſed extremam pœnæ partem, nec reddi peccata, ſed pro peccatis pœnas. Si dentur minima peccata (nam ἔσχατον & ἐλάχιστον ſatis à ſe invicem diſtant) quis credat dari peccata venialia natura ſua? imò, ſi ita eſſe fingamus, luenda certè; æquè ac debitori ne teruncii quidem fit remiſſio. Hæc tradidiſſe abunde ſit: Dixi enim propè plura, quàm potui; ſed pauciora, quàm debui, ut juſtiſſima mihi cauſſa ſit, propitio Divino Numine, nunc deſinendi, cui gratias perpetuas ſolvam & immortales!

AVCTARIVM,

DE NUMMO CONCORDIÆ

EVGENII IV. PONTIFICIS.

AVreus hic numus eſt, Eugenium ſummi Pontificis habitu ritè ornatum referens, clavem utramq; gerentem, & dextra

tra ſacrum imperantem ſilentium, ſimilem benedicturo: Altera facie ipſe rurſus oſtenditur, ſtans erectus, biniq; ſacri ordinis viri, *Græcus* alter, alter *Armenius*, tecti capita, proſtrati ad pedes ejus jacent, tendentes manus, orantesque quaſi fracto & humili animo concordiam. Inſcriptio hæc legitur: GRECI ARMENIQ; IN SINODO FLORENTINA CVM SEDE (ante pectus Pontificis) APLICA (id eſt, Apoſtolica) SVB EVGENIO PAPA IV. ANNO CHRISTI MCCCCXIL. (MCCCCXXXIX. ex uſu illius ævi ſcripto numero) VNITI SVNT. Jam olim Gregorius X. in Concilio Lugdunenſi enixè ſtuduit, ut Græci cum Latinis in unum corpus coaleſcerent; itaque, ſi veſtigiis F. Henr. Sedulii * inſiſtimus, opera F. Hieron. ab Aſculo uſus eſt, natione Picentis, qui Pontifex ex Ordine Minorum primus factus, & Nicolai IV. nomen aſſumſit, eumque cum tribus aliis ejusdem inſtituti Patribus ad Michaëlem Palæologum, Græcorum Imperatorem, legatum excurrere voluit, *quem*, ait Sedulius, vel potiùs fingit, *ad obedientiam reduxit Romanæ eccleſiæ. Quadraginta Græcorum primates ſubſcripſiſſe dicuntur Romano Pontifici.* Johannes XXII. A. MCCCXXXIII. cum Armeniis per fratres Minoritas cœpit agere, inter quos eminuit, dicente Hier. Plato †, Gonzalus Sauratus. Quin Thomas à Jeſu*, citante Cl. Ephraimo Pagitt, in lib. de Chriſtianis univerſi orbis, Pontifici non ſubjectis†, inter Gregorium, Armeniorum Epiſcopum, & Sylveſtrum Romæ, pactum interceſſiſſe pronuntiat, quod pro more Conſtantino ferunt acceptum. Deinde alacriter inſtitit, & cœpta anteceſſorum ſtrenuè urſit Eugenius IV. quem Baſileenſes loco movere maximoperè cupiverunt; neque tamen in cogendo Concilio minùs ſolicitus is fuit, ad ſe evocato in Italiam Johanne Palæologo, Imperatore. Tunc, ajunt, pacem inter ſe conciliarunt, & confecerunt concordiam Occidentis Orientisque eccleſiæ. Verbo: Reconciliatio concordiæ facta eſt. Leo Allatius * conjunctionem Græ-

Commēt. ad Vit. S. Franciſci.

†Lib. 2. de Bon. ſtat. Relig. c. 30.

** De Convers.*

† In the Chriſtianography, chap. 2.

** De Perp. Conſ. lib. 3. cap. 1.*

Græcorum cum Latinis tuetur atque defendit; &, Petro Radulphio * autore, Vir utriusque linguæ peritiſſimus, Albertus à Sartiano, Mediolanenſis, *deduxit Armenios ad obedientiam eccleſiæ tempore Eugenii IV. in Concilio Florentino.* Veram hiſtoriam Concilii illius Græcè ſcripſit Sylveſter Sguropulus, magnus Eccleſiarcha, qui Concilio interfuit, unus è quinque Crucigeris & intimis Conſiliariis Patriarchæ, quam in ſermonem Latinum tranſtulit, doctiſſimasque notas adjecit Caroli II. Britanniæ Regis, Sacellanus domeſticus, Rob. Creyghton. Multùm narratio hæc diſtat à Binij iſta, aliorumque; recenſebimus aliqua ex ſect. X. cap. XVIII. Legati Angliæ Bononiæ offendunt quosdam à Concilio reduces, quærunt, quo modo ſucceſſerint res Concilii; iſti reſpondent, conveniſſe inter utramq; eccleſiam, quarum quælibet dogmata ſua retineret: Additamentum in Symbolo ſervarent ſibi Latini, Græci omitterent: Panis fermentatus eſſet penes Græcas eccleſias; non fermentatus penes Latinas: Crederent Græci Spiritus S. proceſſionem, quam vellent. Hinc Sguropulus: ὔδε ἡ ἕνωσις, ἣν ὑμεῖς λέγετε, ἐϛὶν ἕνωσις, *neq; quam perhibetis unionem, unio eſt.* Palæologus reverſus domum, invidiam & odium ſuorum tulit, & Epheſinus Concilio ſubſcribere recuſavit. Etiam Clerici, Hieromonachi CPtani, ab iſtis, qui cum Imperatore erant, ſeceſſionem fecerunt. Quod ſpectat ad Armenios, ſuberant aliquando CPtano Patriarchæ; poſtea, Armeniæ majoris & minoris Patriarchis Catholicis paruerunt, prolapſi in peſſimum errorem, unius naturæ in Chriſto: Si fides Edoard. Brerevvood, in Scrut. Relig. c. XV. vel XXIV. apparet ex Confeſſione Armeniorum, quæ juſſu Catholici, ſive Patriarchæ Armenii, ad Patriarcham CPtanum, de Trinitate, ante annos centum circiter ſcripta eſt, errorem hunc apud ipſos evanuiſſe. Concilio ſanè Chalcedonenſi, quo Eutyches damnatus eſt, ſubſcribere noluerunt; verùm utramque Chriſti naturam, divinam humanamque, profeſ-

* *Lib. 1. hiſt. Seraph. relig.*

professi sunt, sine mixtione; quamvis labem dogmati asperserint, post unionem naturam videri unicam; quod perspexit erudita industria Ephr. Pagitt. De convenientia Armeniorum cum Latinis statuit Brianus Walton*, *ipsos in Liturgiis & caeremoniis, præ omnibus Orientis sectis, Ecclesiæ Latinæ propiùs accedere.* Petrus Bellonius, referente Cassandro †: *Presbyteri Armeniorum — in celebranda Missa calice utuntur Latinorum more, eisdemq; ornamentis vestiuntur, neq; verò magno pane consecrant, Græcorum more, sed, ut Latini, minutis, oblatis seu hostiis.* Admodum prolixa forent ista omnia, nunc putamus esse necessitudinem, ut finem controversiæ constituat Metrophanes Critopulus*, qui sub initium sæculi demum nostri mentemque & sensus præsens in Germania exposuit: Πολλή ἐστιν ἀμάθεια καὶ βαρβαρότης παρὰ τοῖς νῦν Ἀρμενίοις καὶ Νεστοριανοῖς, ἀλλ' οὐδὲ μίαν συμφωνίαν οὐχ ὅπως πρὸς ἑκατέρους, τοῦτο γὰρ ἀδύνατον, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς ἀλλήλους ἔνεστιν ἰδεῖν· *Magna est ignorantia & barbaries hodiernorum Armeniorum & Nestorianorum; sed tantum abest, ut ullam cum alterutris concordiam (hoc enim impoßibile) ut ne quidem inter ipsos invicem (illam) videre liceat. Brevißimè:*

Discordia concors est, & perpetua!

* *Dissert. de Ling. Or. n. 84.*

† *De Liturg. c. 13.*

* *Confeß. cap. ult.*

